CHRISTIANAE PIETATIS PRIMA INSTITVTIO.

Ad usum Scholarum Latine *Scripta.*

LONDINI,
Impensis Bibliopolarum.
M.DC XXX.

BRITISH MUSEUM

REVERENDISSIMIS IN CHRISTO Patribus ac Dom. *Matthæo* Archiepiscopo *Cantuariensi*, *Edmundo* Archiepiscopo *Eboracensi*, *Edwino* Episcopo *Londinensi*, aliisq; reverendis patribus Episcopis Ecclesiæ Anglicanæ, vigilantissimis, fidelissimisq; Pastoribus.

QVum seculi huius ad interitum iam ruentis mores perditos, & corruptelis omnibus depravatissimos, non sine acerbissimo animi dolore mecum sæpe considero: animadvertamque diuturnam peccandi consuetudinem hominum mentibus quasi callum quendã ita obduxisse, ut neq; virtutibus præmia, neq; supplicia vitijs sempiterna,

piterna, divinis proposita legibus, ullam iam vim vel ad cohortandũ vel ad deterrendũ habere videantur, in eam tandẽ cogitationem venio, ut aut nullum prorsus spem ostendi fore aliquando melius, aut si qua est etiam nunc reliqua, eam in sancta pueritia atque ineuntis adolescentiæ institutione & disciplina omninò repositam esse existimem. Nam teneri illi & flexibiles animi, non solum quocunque torqueas trahasve, sed quocunque et am vel leviter ducas, sequentur atque ut voles flecti arbitrioque fingi possunt: & quia sunt ab omni hactenus scelere vacui atque integri, nonnihil in illis loci salutaribus adhuc monitis, consiliisque patet. Quæ cogitatio, patres in Christo reverendissimi, in eam me mentẽ impulit, ut ad primam illam Christianæ pietatis institutionẽ puerilem Latine scribendam me applicarem: eamque variis tractatam modis hoc quidem libello verbis tantummodo necessarijs & propriis, breviter cõprehenderem: altero verò libro, eandem aliis verbis luculentioribus & pluribus, copiosè explicarem; Vt & illi qui brevitati student, & qui ubertate etiam orationis delectantur, ad sua utriq; ingenia sensusque apta

&

& accommodata invenientes, voluptate aliqua ad legendum invitarentur. Cur etiâ mihi magna fuit, ut brevitate usus planè tamen & perspicuè dicerem, & in illa rursus ubertate, ne insolentius copia abuterer.

Quam enim Latine velint elligere in aliqua laude, loqui etiam in magnâ poni soleat, tamq; multi eius linguæ studio inflammentur, pueriq; ob eam causam doctis hominibus in disciplinam tradantur, hanc oblatam occasionem putavi, quo interea etiam dum aliud agunt, vera pietas, quæ est ante omnia expetenda, tenellis mentibus instillaretur. Quum verò multos valdè pœniteat ita se pueros latine dedisce re, ut cum loqui ea lingua aut scribere velint, sibi ipsi plerumque diffidant: ut ea molestia quæ me etiam, non tam mea tamen, quàm illorum, quos aliquando instituì, causa, sæpe sanè ac gravi ter torsit, alios liberarem, diligentiam, quantum potui, maximam adhibui, ut emendata esset ratio & pura: & neque in simplicibus verbis quod non esset Latinum, neque in coniunctis quod non esset consequens, iure vituperaretur. Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine maioris libri notata.

Has institutiones Latinè à me scriptas amici duo mei (homines docti) alter in sermonem vulgarem nostrum, vt omnibus scilicet essent communes, alter in studiosorũ gratiam græcè etiam conuerterunt. Omnibus quidẽ nobis mens eadẽ, idem erat propositum, vt quãplurimis videlicet plurimum prodesse enteremur. Vnde enim potiùs Anglicè primũ legere discent pueri nostri quã ex libello, qui pietate etiã teneros interim animos imbuat? Et reuera si quisquam, vel puer, vel adolescens, ista Anglicè reddita diligenter legat praterquã quod Christianæ religionis summã dilucidè explicatam, & intelligere facilè, & edíscere etiam si velit, haud difficulter possit, quod est certe in lucro vel maximè ponendum, eadẽ etiam opera sermonem vulgarem nostrum & pronunciare rectiùs & scribere emẽdatiùs addiscet: quod commodum aspernandum non esse ex multorum sermonem Anglicum loquendi, scribendiq; vitiosa atque corrupta cõsuetudine, ipsa propemodum est luce clarius. Iam verò vnde potiùs ordientur prudentes & pij doctores prima Latine loquendi elementa pueris tradere, quã à pio aliquo paruoque & facili Latino libello,

bello, cuius sententiam ut Anglicè iam antea lecta, teneant? atque ita partim recognoscentes, partim etiam discentes, rerum pariter optimarum memoriam renovent, & verborũ etiam novitate delectentur. Hoc verò libello semel perlecto, pueri, qui aliquo Latinè loquendi studio teneri iã incipient, quæ augusto sermonis genere contracta prius legerant ad eadẽ etiam ratione copiosa uberius & fusius, aliáq; exprimẽdi atq; eloquendi genere explicata cognoscendum sua sponte sine monitoris præcepto festinabunt.

Deinde, postquam istis diligenter legendis, atque inter se comparandis aliquot in lingua Latina progressus fecerint, ut certe facient; haud minore iam eadem etiã Græcè scripta legendi cupiditate ardebunt: ut illis discendi, præceptoribúsque docendi non labor iam, sed voluptas sit futura. Hæc ratio docendi discendique, & res easdem aliis atque aliis verbis, quam maximè fieri possit lectis explicandi, Græcaque cum Latinis coniungendi, M. Ciceroni visa est aptissima esse atque utilissima adolescentibus, in quibus ubertim se efferre voluit. Hac ille ratione nam Latini & Greci eti-

am ſermonis copiam, facultatem, facilitatem, proprietatem, elegantiam, quibus longè multumque cæteris omnibus omnium ætatum hominibus antecelluit, conſequutus & adeptus eſt.

Et ut eò aliquando perveniã, quo maximè & directo hoc meum ſpectat inſtitutũ, non tantũ iuventus noſtra aſſiduis iſtius animorũ, ingeniorum, linguarum exercitationibus, à prima pueritia ad ineuntem uſque progredientemque adoleſcentiã aſſuefacta, à deſidia, malorum omnium matre, arcebitur: verũ etiam Chriſtiana pietas, quæ eſt virtutũ omniũ fundamentum, eiſdem occaſionibus toties repetita, altiſſimas in teneris illorum animis radices aget; qua mirificè etiam confirmabitur, ſi vel ſua voluntate, vel præceptorũ monitis diligẽter exquirẽt, quæ ſunt in iſtis conſtitutionibus de pietate noſtra tradita, quibus ea ſacrarũ literarũ, fundamentis nitãtur. Quod ut ſine ullo penè labore tædioue præſtare poſſint, oppoſita ubique, in conſpectu notæ faciẽ ipſi compendiariamque viam oſtendunt. Fieri verò non poteſt, quin de tremẽda divini numinis maieſtate, potentia, iuſtitia, eiuſque rurſum paterna in ſuos per Chriſtũ bonitate, benignitate,

nitate, beneficentia, & de tota religione Christiana, assidue audiendo, legendo, repetendo, meditando, ea ætate qua est ad optima quæq; opportunissima: fieri inquam non potest, quin & Dei metu atque reverentia, quæ iam ex hoc mundo penè profligata esse videtur, eiusq; etiã amore atque illi placẽdi, vitaq; cum virtute degendæ studiũ, in animis, oculis atque animis suis ita penitus defigãt, ut nulla unquã vi labefactari aut oblivione deleri posse confidã. Hæc est summa consilij mei, hæc me ratio impulit, ut laborem mihi non necessarium studijs adolescentibus, ut spero utilẽ, suscipirẽ. Huius ut omnis mei otij pariter atque negotij rationem vobis reddendã esse existimavi, patres in Christo reverendissimi, quorum ego pietatẽ, sapientiã, doctrinã, authoritatẽ, ut debeo, plurimi facio: benevolentiaque, & rata memoria atque honore merito prosequor.

Vestri studiosissimus

observantissimusque

Alex. Nowellus.

ΠΕΡΙΤΟΥ θείου λόγου.

Διδάσκαλος. Μαθητής.

Δ. Ποίας εἶ θρησκείας ὦ παῖ;

Μ. Τῆς αὐτῆς θρησκείας εἰ. μὶ. ἧς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, διδάσκαλος ἦν ὅθεν Χριστιανὸς ὠνομάσθην, ἡ πέπεισμαι ἀτεχνῶς τοιοῦτος εἶναι.

Δ. Τίς ἐστιν ἡ Χριστιανικὴ εὐσεβεία;

δενομιτάσιον

RELIGIO CHRISTIANA
Verbum Dei Testata.

Magister. Auditor.

NArra mihi, mi fili, quam religionem colis?

A. Eandem illam quam Christus, Servator noster docuit; unde Christianus ominor, & ita reverà me esse confido. Act. 11. d. 26. Mat. 4. b. 10. Ioan. 4. 24.

M. *Quænam est Christiana pietas?*

A. Pietas Christiana, est divini nuinis sancta veneratio, & obtemperao legibus illius.

M. *Vnde est intelligentia eius capienda?*

A. Ex verbo Dei, quod veteris noiq; Testamenti libris explicatur. Ioan. 5. d. 39. Act. 17. c. 11. 2 Tim. 3. d. 15. 16. 17.

M. Cur verbum Dei, vocabulo Testaenti nominatur?

A. Quia divina voluntas de rebus tendis fugiendisque, in eo perfectè ue immutabiliter continetur, à qua m in partem non est deflectendum. Ioan. 4. d 25. Gal. 3. c. 15. 17. Gal. 3. c. 8. 9. Deut. 4. c. 2. Esa. 3. d. 21.

M. *Qua ratione modoq; divinæ vontatis in eius verba explicatæ perquirenest cognitio?*

A. Assi-

Ioan.5.d.39. Act 17.c.14 1 Cor.d.21. &3.b.7. Psal.119.c.33 34,35. Ioan.19.b,13.

A. Assidua divini verbi lectione atque meditationis, aut attenta ejus, ab alijs lecti pureque explicati, auditione.

M. *Satin, id est?*

A. Quia mortalium nemo divinæ sapientiæ, in eius verbo reconditæ scientiam ingenio industriave suapte consequi potest; à Deo precari sedulò vehementerque debemus, ut per Spiritum sanctum suũ, mentes nostras sacri verbi tui cognitione, fideque, & voluntati ipsius in eodem illustratæ parendi studio ardenti imbuere velit.

M. *Quæ sũt divini verbi partes præcipuæ?*

Ioa.1.b 17. Lu.16 d.16 Acts.13.f.39. Ro.6.c.a.15 Mat.22.d.37. 38,39,40. Luc 10.27 28. Rom.10.a.5. Gal 3.b.10.

A. Lex & Evangelium.

M. *Hæc duo, alterum ab altero, quomodo secernuntur?*

A. Lex ad omne nos officij munus instruit, tam pietatis erga Deum, quàm charitatis in proximum, utque utriq; illud præstemus, summo studio præcipit & legi parentibus vitam promittit sempiternam, æternam mortem eruptoribus minitatur.

Mar.c.1.b. 15. Luc.5.32. Ioan.1.b.17.

M. *Evangelium verò quid?*

A. Evangelium nobis confirmat Deum, per fidem in Christum, illis qui cõ

tra

ra legem commiserunt, misericordem se præbiturum, ignoturumque, modo animi dolore quod eum offēderint afficiantur, & seipsos reprehendentes, corrigere atque emendare studeant.

Act.2.a.38,39. & 13.f 38,39. Ro.1.a.5.b.16. &6.c.1.15.4.

M. Quot partibus constat vera religio?

A. Religio, perinde ac verbum Dei, ex quo tanquam ex fonte profluit, duas habet partes.

M. *Quænam illæ sunt?*

A Obedientia, quam Lex imperat, & fides quam Euangelium requirit.

Ioan.14.b.15. c.21,23,24. Rom.10.5,6. b.8. Mar.1.b 5.

M *Vtrum maioris perspicuitatis gratia in plura te mēbra religionē partiri velim.*

A. Videor mihi non inepte quatuor has vt principes veræ religionis partes posse recensere: obedientiam, fidem, inuocationem, & sacramenta.

Ro.1.a.5.b.16. Ioa.14.b.15. c.28.23,24. Mar.16.d.16. Act.2.c, 21, Ro.19.c. 2,13 Ioa.14.b.113. c.12.13, 24, Gal 2,b.10 Ex.34,d,28,29 Psal.19,b.6, 7,8,9,10, Exod.20, Deut.5 Esa.30.21

M. *Age ergo: de istis quatuor vt ea ordine recitasti, te interrogabo. Et quoniā vera obediētia quæ prima pars est ad regulā divinæ legis, sic dirigenda, necessario primū intelligendū est, quid de lege Dei sentias?*

A. Legem Dei duabus expressam tabulis iustitiæ normam esse perfectissimam arbitror, recta imperantem, vetantémque contraria.

M. *Prior*

M. Prior tabula quæ tractat?

A. Debita Deo pietas officia tradi quatuorque prima præcepta in ea con tinentur.

M. Secunda quæ docet?

Mat.10,c.11 12,&.22,d, 29.40. Exo.34.b.13 Deut.4,b.13

A. Ad charitatẽ, mutuaq; inter homi nes officia nos instituit, ad quã reliqu sex præcepta pertinent; Ita lex vniuer decem omnino præcepta cõplectitur ex quo fit, vt decalogi nomine apelletu

M Quod est prima tabulæ præceptu primum?

A. Deus sic eloquutus; Audi Isra el: Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio seruitutis Ægyptiæ Non habebis deos alienos coram me.

Ex.20,c.1,7, 2,3. Deut. 1,5,6,7.

M Quare nos primum commonefaci se dominum deum nostrum esse?

A. Illis verbis eius immensa infinita que maiestas, potentia & bonitas ex plicantur; nosque pariter parendi sum ma necessitate astringimur, nisi & con tra potentissimum repugnare, & in be nigniſsimũ beneficentissimumque in grati esse velimus

Deu.19,b.12 13. Mal.3,b.5,6.

M. Quid est quod edicit nobis Ne habea mus Deos alienos coram se?

A. Ido-

A. Idololatria omnis his verbis prohibetur ac damnatur,

M. *Quid est Idololatria?*

A. Rebus ullis conditis divinum cultum tribuere, aut in illis ut Dijs quibusdam fiduciam perfugiumque habere: quod patrare scelus esset maximè detestabile. Ipsius enim solum majestati divini honores, ipsius bonitati singularis ille noster amor debetur: ad illius opem confugere, ab illo in terroribus periculisque omnibus opem atque auxilium petere & exp. ctare; illius benignitati nos nostraque omnia debere, gratis animis agnoscere, ingenuéque confiteri oportet. Psal. 119. p. 8, 9. Mat. 4. b. 10. Deut. 15. b. 1. 23. 3. d. 20 21. Mat. 12. d 37. Psal. 50. 9. 10. d. 23. Psal. 79 p. 12. & 95. 2. 6. 7. & 100. a 1. 2. 3. Ioan. 3. c 27. 1 Cor. 4. b. 7. Iac. 1. c. 17.

M. *Suprema illa verba, coram me, aut in conspectu meo, quid sibi volunt?*

A. Nihil tam penitus absconditum esse, aut in occulto latere, quin Deo notissimum sit, atque apertissimum; & proinde non voce, manifestisque solum vitæ actionibus atque externa specie, sed intima etiam atque sincera puræ mentis sanctitate Deum, illumque unum præterea neminem, piè colendũ esse atque venerandum. Psal. 7. b. 9. & 13. c 14. Esa. 29. c. Mat. 15. a. 8.

M. *Sum-*

M. *Summatim expone, quos maxim*
putes in hanc legem peccare.

Lu.19.c.31. Esa.8 c.19. & 47.b.9. Deu.18.c 19 20 Mar.15.a.22, b.6.6.

A. Idololatræ (ut dixi) omnes, omne
arioli, augures, & conjectores, incanta-
tores, venefici, magi, sagæque omnes
omnesque qui ad illos deferunt, illi sv
fidunt, Prophetæ item mendaces, om-
nes qui falsa, vanaque docent, præterea
qui verbo Dei abutuntur, aut maxim
illi fidem non habent, nec illius moni
tis, sed inanibus somnijs aut conje
cturis ducuntur: denique qui res ulla
conditas supra, aut æque atque Deum
conditorem metuunt, amant aut mag
nifaciunt, hi omnes hisque consimile
universi hanc legem violant.

M. *Recita iam præceptum secundum.*

Ex.20.a.1.d.23 Leuit.26.a.1. Deut.4.c.15. 16,17,18,19. Esa.40.a.18. & 44.9.&c.

A. Signum sculptile, aut simulachri
ullius rei quæ aut supra in cœlo, aut in-
fra in terra, aut in aquis infra terram
sit, non effinges. Ea non veneraberis
neque coles: nam ego sum Dominus
Deus tuus zelotypus, qui parentum in-
iquitatem etiam in liberis vindico, ad
tertiam usque quartamque progeniem
osorum mei; clementiaque utor ad
millesimam usq; progeniem, erga me a-
mantes

amantes, meáque præcepta conſervantes.

M. *Videri poſſit hac lege pictorum fictorumque artificia condemnari, ita ut fas non ſit ullas ommino imagines habere.*

A. Nequaquam: in prima enim hac tabula minimè de rebus artificioſis, quæ ad humanos civiléſque uſus expetuntur, ſed de iis tantùm, quæ ad Dei cultum pertinet, agitur. Matt. 22. 20, 21, 36, 37.

M. *Quænam eſt igitur hujus præcepti ſententia?*

A. Hoc ſecundo præcepto prohibet Deus, primùm, nè imagine ullâ ipſum imitari, vel adumbrare, quærere, aut colere conemur. Secundò, nè ſimulachra ipſa veneremur, aut illis quoquo modo ad Idololatriam aut ſuperſtitionem abutamur, interdicit: verùm ut Deum ſolum, non ad noſtrum arbitrium libidinémque, ſed purâ atque integrâ mente, veréque, quemadmodum nobis ſuo ipſius verbo præſcriptum eſt, colamus & veneremur. Iſa. 40. 18. &c. Deut. 5. 8, 9. Pſal. 97. 7. Iſa. 44. 17.

M. *Quam ob cauſam Deum corporeâ ſpectabilique formâ effingere nefas eſt?*

A. Quia corporea, infirma, inanima,

 varia-

Psal. 113. 3,4,5. & 115. 3,4. Isa. 40. 18, &c. Joan. 4. 24. Rom. 1. 20, 23.

vanáque effigies aut imago nullam cum Deo, qui spiritus est immortalis, infinitâ, immensâ, incomprehensibili magnitudine, majestatéque, communitatem habere, nec ullam ejus similitudinem speciémve gerere potest.

M. *Quemnam colendi morem hîc condemnat?*

Lev. 26. 1. Deut. 4. 19. & 5. 9. Psal. 97. 7. & 115. 8. Isa. 44. 17. Act. 7. 41.

A. Cùm precatione usuri, nos ad simulachra vertimus, supplices nos coram illis abjicimus, nudato capite aut aliâ significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus in illis nobis præsens adesset.

M. *Clausulam huic præcepto additam repete.*

Exod. 20. 5. Deut. 5. 9. & 6. 15. Psal. 78. 58.

A. Nam ego (*inquit*) sum Dominus Deus tuus Zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam usque quartámque progeniem osorum mei.

M. *Quamobrem hæc commemorat Deus?*

Deut. 10. 12, 13. 1. Reg. 18. 39. Mal. 1. 5, 6. 1. Tim. 6. 15, 16.

A. Dei atque Domini vocabulis sese nuncupans, etiam atque etiam monet, u tum ad majestatem, tum ad benignita tem suam, sicuti antè dictum est, respe ctum habentes, ad ipsius arbitrium no

toto

totos accommodemus. Zelotypiæ verò nomine declarat, participem aut consortem secum venerationis suæ se nullo modo tolerare posse. Exod.34.13,14. Isa.42.8.

M. *Ecquid præterea additum ad prohibendam Idololatriam?*

A. Quò nos magis ab Idololatriæ peccato, quod tam vehementer detestatur, refrænet, minatur se non in maleficos tantùm, sed in eorum etiam liberos posteróque vindicaturum esse. Exod.34.7. Isa.14.20,21.

M. *Perge porrò quod reliqui est in hac lege explicare.*

A. Quemadmodum Deus graviter minando terret, nè ipsius voluntati repugnare audeamus; ita prolixiùs adhuc de sua clementia bonitatéque promittendo, nos ab sibi parendum allicit: confirmans cùm iis omnibus, qui se amant suísq; præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posterorum multis millibus, misericordiam se singularem esse impertiturum. Deut.5.10. Exod.34.6,7.

M. *Cùm antea ultionem tertiæ aut ad summum quartæ generationi denuntiet; quid est, quòd hîc clementiâ suâ aliquot millia comprehendat?*

Psal.30.2.5. & 103.8. & 145.8. Isa.54.7,8,10.

A. Ut demonstret ad facilitatem se beneficentiámque, quàm ad acerbitatem atque asperitatem impendiò magis esse propensum.

M. *Perge jam ad tertium mandatum.*

Exod.20.7. Lev.19.12.

A. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: neque enim sinet impunitum Dominus qui ejus Nomen inaniter adhibuerit.

M. *Quid est inaniter usurpare Nomen Dei?*

Isa.52.5. & 8.19. Lev.19.12. Act.19.13. 1.Tim.1.10. Matth.5.33,34. Psal.113.1,2.

A. Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficium, execrationem, perjurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium jusjurandum abuti: Deúmve, nisi justa de causa, magnâque adhibitâ reverentiâ, vel semel nominare.

M. *Non potest ergò Dei Nomen in jurejurando rectè adhiberi?*

Exod.22.11. Jos.2.12. Psal.154. & 63.11. 2.Cor.1.23. Heb.6.16.

A. Potest profectò, cùm gravi de causa jusjurandum juramus, ut aut verum testimonio confirmemus, præcipuè legitimæ alicujus potestatis accitu ad id evocati: aut ob alias res magnas atque graves, ut vel Deo suus honos atque gloria conservetur, aut cumulatiùs etiam auge-

augeatur & amplificetur, vel hominum inter homines conjunctio benevolentiáque retineatur. Hujuſmodi aliquâ oblatâ occaſione, ſacramento contendere licebit, venerando verendóque Dei tantùm noſtri, non ullius cujusquam alterius, nomine adhibito.

M. *Quid deinceps in Lege eſt?*

A. Neque enim impunitum (*inquit*) ſinet Dominus, qui nomen ejus inaniter adhibuerit. Exod.20.7. Lev.19.12.

M. *Cur in divinum Nomen injurioſis peculiares hîc minæ proponuntur?*

A. Oſtendere voluit quanti nominis ſui decus æſtimaret; ut impendentem vindictam cernentes, eò ſtudioſiùs, nè injuriam illi faciamus, caveremus. Lev.19.12. Ezec. 209,14.

M. *An ergò nefas eſse putas diverorum aliorúmve hominum, aut rerum nomina in ſacramento interponere?*

A. Omnino: juſjurandum enim dare idem eſt, atque eum, per quem juramus, & veritatis teſtem, & ſi pejeremus, perjurii noſtri ultorem, punitorémque conſtituere: quam laudem intelligendi vindicandíque maleficia omnia, divinæ ſolùm ſapientiæ atque majeſtati debi- Exod.22.11. Pſal.63.11. Heb.6.16. Deut. 6.13. & 10.20. Joſ.23.7.

tam, aliis perſonis rebúſve impertire immane ſcelus eſſet.

M. *Recita jam proximum Præceptum.*

Exod.16.23. & 20.8,9,10,11. Lev.23.3. Deut.5.12,13, 14,15. Exec.20.12. Gen.2.1,2,3. Heb.4.3,9,10.

A. Præceptum quartum, quod & primæ tabulæ eſt poſtremum, ſic habet; Diem Sabbati ſanctè agere memento: ſex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: ſeptimo verò die, quod eſt Domini Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec ſervus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam ſex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur; ſeptimo quievit. Itaque diem Sabbati ſacrum, ſibíque dicatum eſſe voluit.

M. *Sabbati vocabulum quam habet ſignificationem?*

Exod.16.23. Lev.16.31. Jer.17.21. Exec.46.3. Mar.6.2.

A. Sabbatum, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dici poteſt: nam eo die pii humana opera omnia miſſa facere debent, ut divina religionis ſanctitatíſque ſtudia diligenter colere poſſint.

M. *Quamobrem ſuum nobis factum Dominus ad imitationem expoſuit?*

A. Quia

A. Quia insignia præclaráque exempla humanis mentibus penitus insident, stimulósque admovent acriores. Dominos enim servi, & parentes liberi perlibenter imitando exprimunt. Maximè verò omnibus est optabile, ut mortales, Deum sibi ante oculos mentis proponentes, ipsius sese imitatores similésque præberent. Joan.13.14.15. 1.Cor.4.15,16. & 11.1. Eph.5.1. 1.Pet.2.21.

M. *Sabbati piè colendi quænam est ratio?*

A. Populus in unum locum congregari debet, ut disciplinam Christi intelligat, ut fidei suæ confessionem edat, unâ voce communia vota Deo faciat, ut divinorum factorum memoriam conservet, ut Deo pro suis divinis erga se meritis gratias agat, & ut mysteria sacra à Christo instituta concelebret. Marc.6.2. Luc.4.16. Act.13.27. Matth.10.32. Psal.95.2. Isa.56.7. Matth.21.13. Eph.3.21. 1.Cor.11.18. & 14.26.

M. *Ecquid præterea requiritur, ut diem Sabbati sanctè agamus?*

A. Externa hæc est requies, celebratióque Sabbati; præter quam, quies est colendíque Sabbati ratio quædam spiritualis.

M. *Quænam est ea?*

A. Cùm à rerum humanarum occupa-

Isa.1.14.16. & 58.13. Heb.4.9,10. cupationúmque & ſtudiorum noſtrorum curâ vacantes, Dei nos arbitrio, ut is ad ſuum nos ſenſum formet, penitus tradimus: cúmque (ut ſacrarum literarum verba uſurpem) carnem noſtram crucifigimus, & affectionibus, commotionibúſque tanquam frænos injicimus, vitioſam naturam noſtram comprimentes, ut ad divinam nos voluntatem accommodemus: eo enim pacto Sabbati noſtri dies, quam in hac terra celebramus, aptè & convenienter exemplar, atque ſimilitudinem requietis illius imitabitur, quam in cœlo ſempiternam & perpetuæ ſanctæq; oblectationis pleniſſimam ſumus habituri.

Gal.5.24. Col.3.5.

M. *Satin' erit iſta ſeptimo quoque die exequi?*

Pſal.1.2. & 64.4. Luc.18.1. Eph.5.19,20. *A.* Oportet ſanè quemque ſeparatim iſta ſecum quotidie recordari atque meditari: humanæ tamen infirmitatis deſidiæque effugiendæ gratiâ, certus dies ad hanc rem propriè deſignatus eſt.

M. *Hactenus prioris tabulæ præcepta percenſuiſti, quibus vera Dei veneratio, quæ fons eſt omnis boni atque origo, brevi explicatur: noxæq; omnes, quæ ad Deum directò*

directò ſpectant, prohibentur: nunc verò quæ ſint charitatis benevolentiæq; in homines noſtræ partes, quæ ex eodem illo fonte fluunt atque hauriuntur, & ſecundâ tabulâ continentur, perge declarare.

A. Secunda tabula hoc habet principium; Honora patrem & matrem, ut ſis longævus ſuper terram, quam daturus eſt tibi Dominus Deus tuus. Exod.20.12. Deut.5.16. Matth.15.4.

M. *Honoris vocabulum, quam hîc habet ſignificationem?*

A. Honor parentum, eorum amorem, timorem obſervantiámque comprehendit: & in parendo, inſerviendo, opem ferendo illis, eóſque tuendo, alendo etiam atque ſuſtinendo, ſi quid ipſis opus fuerit, ſitus eſt. Prov.1 8. Mar.7.10,12. Col.3.20. Heb.12.9.

M. *Hæc lex naturalésne ſolùm parentes attingit?*

A. Qui autoritatem habent omnes, omnes adverſus quos reverentia eſt aliqua adhibenda, ut magiſtratus, miniſtri Eccleſiaſtici, præceptores, doctrinâ, ſapientiâ, ætate, honore, aut àliâ aliquâ dignitate antecedentes, parentum nomine deſignantur. Deut.17.9,10. Rom. 13.1. Luc.10.16. Lev.19.32. 1.Tim.5.1. Prov.5.13.

M. *Principes, magiſtratus, cæteríque qui*

qui aliis præsunt, cur Parentum *nomine notantur?*

Rom.13.4. Heb.13.17. *A.* Ut declaretur, quòd Deus eos nobis, nostro, reipublicæque commodo donaverit: atque ità parentum nomine, quod principibus, magistratibus, aliisque superioribus tribuitur, commonemur, ut illis non pareamus solùm, verùm etiam ut eos revereamur, atque amemus.

M. *Quid deinceps in hac lege est?*

Exod.20.12. Deut.5.16. Eph.6.2,3. *A.* Longam eos beatámque vitam, Dei beneficio, esse victuros, qui parentibus, principibus, magistratibus, aliisque superioribus dicto audientes fuerint, debitúmque ipsis honorem tribuerint. Contráque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus aliis minùs se obedientes præbuerint, aut contumelioſi in eos fuerint, illos aut citò repentinóque cum ignominia morituros; aut vitam quâvis morte acerbiorem, turpiorémque traducturos esse; qui etiam ad extremum contumaciæ sceleríque sui pœnas apud inferos sempiternas sustinebunt.

M. *Sextum jam quod sit præceptum dicito*

A. Non

A. Non occîdes. Exod.20.13. Deut 5.17. Jac.2.11.

M. *Satísne legem hanc obſervabimus, ſi manus ab homicidio ſanguinéque integras ſervabimus?*

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occaſionem aliquam habent, ut ludibria, irriſiones, maledicta, probra, convitia, rixæ, pugnæ, & ſimilia omnia. Rom.3.13, 14,15. Gal.5.20,21.

M. *Ecquid eſt amplius?*

A. Deus ſuâ Lege non externis tantùm actionibus, ſed animorum etiam affectionibus, iſſque vel maximè cavit: apud Deum enim judicem, iracundia odiúmque, & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium eſſe decernitur. Hoc ergò jure divino iſta etiam vetantur. Jac.3.14,16. Matth.5.21,22. 1.Joan.2.9,10,11

M. *Si neminem ergò oderimus, abundè legi huic erit ſatisfactum?*

A. Deus cùm odium reprobat, benevolentiam à nobis in omnes mortales, hoſtes etiam requirit: ídque ideo quidem ut malevolis invidíſque noſtris, qui infenſo, crudelitérq; infeſto in nos ſunt animo, ſalutem, & tranquillitatem, omniáque fauſtè, feliciter, & proſperè evenire optemus: beneficiis illos etiam, Luc.6.27,28. Rom.12.14,17, 19,20.

ſi

si facultas in nobis fuerit, afficiamus: Deóque pro illis vota faciamus.

M. *Quod est septimum Præceptum?*

Exod.20.14. Deut.5.18. Matth.19.18. *A.* Non adulteraberis.

M. *Hoc Præceptum quam sententiam habere putas?*

Prov.6.24,25. Matth.5.27, 28,29. Rom.13.13. 1.Cor.6.9,10, 15,16,18,19. 1.Thes.3.4,5,7. & 5.22. Ezec.16.49,56. Eccles.33.26. *A.* Obscœnarum voluptatum universum genus, omnis verborum turpitudo, oculorum gestúsque petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condemnantur. Desidia item inertiáque, in cibo, potu, vestitu luxus & luxuries, ludi lusúsque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animíve fœditatem solicitare, aut commovere possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, ut mentes etiam nostras ab appetitionibus desideriísque impudicis puras conservemus, præcipitur, propterea quòd tam animæ quàm corpora nostra Templa sunt divino Spiritui consecrata.

1.Cor.3.16,17. & 6.15,16.

M. *Prosequere reliqua.*

Exod.20.15. Matth.19.18. *A.* Octavum Præceptum est, Non furaberis.

M. *Hoc Præcepto quæ prohibentur?*

A. Non ea solùm furta vetantur, quæ hu-

humano jure plectuntur: sed etiam edicitur nè nundinatione aut venditione fraudulentâ, mensuris dolosis, parúmve legitimis ponderibus, aut adulterinis fucatísque mercibus quenquam fallamus: néve judiciis pecuniâ tentatis, pretióque & largitione corruptis, aut ullâ aliâ fraude, dolóve malo adhibito, quenquam circumveniamus. Præterea, qui officium debitúmve alteri subducunt; ut qui laborum mercedem operariis non persolvunt, qui per avaritiam pauperibus egentibúsque opem ferre, viduis succurrere, orbis pupillísque subvenire, peregrinis atque advenis opitulari recusant: quíque rudes atque ignaros rerum non instituunt atque eruditunt; qui consilii expertes consilio non juvant; qui vagos errantésque ab errore non avertunt, neque in rectam viam revocant atque reducunt; qui afflictis mœrentibúsque consolationem non adhibent; omnésque horum similes hac lege condemnantur.

Prov.11.1. & 20.10,23. 1.Thes.4.6. Tit.2.10. Psal.62.10. Prov.17.23. Isa.5.23. Ezec.22.13. Mal.3.5. 1.Tim.5.18. Prov.14.20,21, 31. Jac.2.3,9. & 5.19,20. Lev.19.9,10. & 23.22. Deut.22.2,3,4. & 24.15,17,19. & 27.17,18,19.

M. *Hoc præcepto an quicquam adhuc præterea continetur?*

A. Omnino. Nam ex alienis damnis utili-

Luc.3,16,17. Act.20.33. utilitates noſtras aucupandi, aliquam etiam voluntatem cogitationémve ſuſcipere, hac lege prohibemur. Nam quod in homines injurioſum eſt, id vel optare, aut expetere vitioſum eſt, in conſpectu Dei.

M. *Recita jam nonum Præceptum.*

Exod.20.16. Deut.5.20. Matth.19.18. *A.* Non eris adverſus proximum tuum teſtis mendax.

M. *Hæc lex quam habet ſententiam?*

Exod.23.1. Lev.19.11. Deut.19.18,19. Pſal.15.3. Zeph.3.13. Luc.3.14. 1.Pet.2.1,2. Prov.3.3. & 12.17,19. & 23.23. 2.Cor.13.8. Eph.4.25. Matth.7.1. Rom.14.4. 1.Cor.13.5,7. *A.* Hac lege non apertum ſolùm evidénſque perjurium, jurisjurandíque violatio, ſed omnis etiam vanitas, calumnia, obtrectatio, maledictio, aſſentatio, ſimulatio; diſſimulatióque omnis, quæ ſint aut contra rem, aut exiſtimationem proximi, generatim vetantur: præcipitúrque ut nec ipſi unquam mendacium, falſúmve quicquam dicamus, neque in aliis, verbo, ſcriptúrâ, reticentiâve comprobemus: ſed ut veritatem ſemper colamus, tutemur, exquiramus atque ſuſtenteimus.

M. *Nihílne ultrà requiritur hac lege?*

A. Deus, qui intimos animorum noſtrorum ſenſus penitus perſpectos habet, à maledicendo nos prohibens, aliquid

quid etiam mali temere de proximo vel ſuſpicari opinariſve prohibet; adeóque præcipit, ut, quoad per veritatem licebit, bene de aliis exiſtimemus, bonámque ipſis famam, quantum quidem efficere poterimus, conſervemus.

M. *Reſtat jam poſtremum præceptum.*

A. Non concupiſces cujuſquam domum, non uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec quicquam omnino aliud quod alterius ſit. Exod. 20.17. Mic.2.1,2. Rom.7.7. 1.Cor.10.6.

M. *Hoc præceptum quid ultrà quàm ſuperiora imperat?*

A. Antea Deus maleficia, depravatáſque animorum affectiones vetuit: jam verò innocentiam omnibus ſuis numeris expletam à nobis exigit, adeò quidem ut nullam omnino vel tenuiſſimum deſiderium, vel leviſſimæ cogitationis motum, à virtute quicquam deflectentem, in mentes noſtras irrepere patiamur. Æquum namque eſt, ut in animis etiam & mentibus noſtris, ſumma coram Deo caſtitas ſanctimoniáque ſplendeat. Ab illo enim bonitas atque æquitas non niſi perfectè abſoluta probari poteſt; cujus etiam legem hanc Iſa.1.16. Gal.5.24. Jer.4.14. Ezech.18.31. Matth.5.8. Rom.12.2. Pſal.5.4,5. 2.Cor.6.14.

hanc ſuam, normam omni ex parte perfectiſſimam, nobis ante oculos conſtituit.

M. *Poſtquam decem jam præceptorum ſententiam interpretatione brevi explanâſti: dic mihi, cunctáne ea, quæ ſeparatim articulatímque explicuiſti, in pauca conferri, brevitérque & ſummatim deſcribi nequeunt?*

A. Poſſunt ſanè; nam & Chriſtus, divinus ille doctor, totam legis vim atque rationem coarctans, ejus ſummam quàm breviſſimè his verbis expoſuit; Matt. 22.37. Mar. 12.30. Luc. 10.27. Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis: hoc maximum eſt præceptum in Lege: Secundum autem eſt huic ſimile, Diliges proximum ſicut teipſum. Ad hæc enim duo mandata univerſa lex & Prophetæ referuntur.

M. *Amorem in Deum cujuſmodi hîc à nobis deſiderari putas?*

A. Qui Deo ſit idoneus; hoc eſt, ut ſummâ poteſtate Dominum, ſummâ parentem bonitate, conſervatorem noſtrum ſummâ miſericordiâ prædituin eum

eum esse confiteamur. Ad amorem itaque erga Deum nostrum accedere debet, ut revereamur majestatem illius, & ejus pareamus voluntati, ejusque bonitati confidamus. Deut. 10.12, 17,20. Psal.25.1,2. & 31. 1. & 96.7,8. & 118.8.

M. *Totum cor, anima tota, totæq; vires quid declarant?*

A. Eam videlicet amoris flagrantiam, & incorruptam integritatem, ut cogitationibus, cupiditatibus, consiliis, actionibus ullis, quæ Dei amori repugnant, nihil prorsus loci relinquatur. Etenim Deum non modò plùs quàm sua omnia, sed multò etiam magis quàm ipse se, quisque pius diligit. Deut.6.17,18. & 30.6. Jos.23.11. Joh.14.15,21,23. 24. & 15.10. Matth. 19.37,38.

M. *Nunc de proximi amore quid habes dicere?*

A. Christus voluit Christianos suos summæ inter se conjunctionis vinculis arctissimè astringi. Et cùm nostri nobis amor naturalis sit, atque in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla justior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis reperiri potest, quàm quæ ab ipso humano ingenio deducta, nobis à Domino præscribitur, ut unusquisque Joh.13.34,35. 1.Cor.13.4,5. Eph.5.2. Phil.2.1,2,3. 1.Thes.4.9,10. Matth.7.12. & 22.39. Luc 6.31. Rom.13.8,10. 1.Cor.13.5,6. &c.

ſcilicet proximum eodem, quo ſcipſum, amore complectatur. Cui conſequens eſt, ut nè quid agamus contra proximum, nè quem ſermonem, nè quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitarive nollemus.

M. *Proximi vocabulum quàm longè patet?*

Matth.5.43.44. Luc.10.33.36.37. 1.Thes.4.9,10.

A. Non tantùm propè nos habitantes, aut cognationis, affinitatis, amicitiæ, amoris, civilisve alicujus conſuetudinis vinculis aſtricti; ſed & ignoti, atque etiam hoſtes hac voce *proximi* continentur.

M. *Quando igitur Lex divini numinis piè ſanctéque venerandi, & charitatis atque benevolentiæ erga homines habendæ rationem abſolutam præſcribit, annon ad illius normam tota eſt vita noſtra dirigenda?*

Deut.8.1. & 11.18.28. & 30.15,16,17. Matth.19.17. Joan.12.50. Rom.6.23. & 10.5.

A. Omnino: atque hoc tantopere, ut Deus mores ad Legis ſuæ regulam conformantibus vitam paciſcatur, & à Legis præſcriptione aberrantibus, è contrario, ſicuti ſuprà diximus, mortem minetur.

M. *Juſtos*

M. *Justos ergò eos esse putas, qui à jure divino nulla ex parte discedunt?*

A. Certè quidem: siqui ad Legem Dei usquequaque servandam valerent, jure illi quidem justi censeri possent: sed ingenitâ naturæ nostræ corruptione, ità ex insciti, debilitate, pravitate laboramus universi, ut officium jure divino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus, aut velimus. Tametsi enim inveniatur unus aliquis qui in aliqua re una & altera externa Legem observet, tamen is in multis aliis à recto discedit; & humanus animus ab illa justitia atque innocentia interiori, quam Lex requirit, perpetuò aberrat. Quamobrem nemo jure justus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia, jure divino descripta, exequuntur) sententiam fert, eósque detestatur atque execratur.

Rom.10.5.
Gen.6.5. & 8.21. Prov.20.9. Rom.7.14,15. Gal 2.16.
Prov.20.9.
Deut.27.26. Gal.3.10. Jac.2.10,11.

M. *Num igitur Lex cunctos omnino mortales miserrimâ hâc conditione, sine ulla prorsus remedio, astringit?*

A. Deo diffidentibus, & à religione pietateque remotis, Lex hanc quam

Deut.27.26.

Rom. 3.10,&c. & 8.7,8. Eph.5.5,6. Jac.2.10.

memoravi, conditionem constituit, illis ab omni omnino spe derelictis: qui ut nè tenuissimam quidem particulam Legis præstare possunt, ita nihil quicquam Dei misericordiæ per Christum confidunt. Piis verò Lex aliarum utilitatum fructus præbet.

M. *Quinam illi sint dicito.*

Deut.6.6,7. Jos.1.7,8. Psal.1.2.

A. Primùm omnium, Lex vitæ regulam perfectè absolutam nobis ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, ut mores nostros ad illam dirigamus.

M. *Quid præterea?*

Rom.3.19. & 7.14,15. 2.Cor.3.5. Psal.119.5,12, 27,28,33,34,&c.

A. Secundó, cùm Legem, ultrà quàm mortalium vires præstare possunt, requirere, nobísque potestatem tanti oneris sustinendi deesse animadvertimus, ad auxilium à Deo flagitandum Lege excitamur.

M. *Perge.*

Rom.3.10,11,12, 19,20. & 7.7.

A. Porrò autem, cùm turpitudinis nostræ labes atque fœditatem in Lege, ut in speculo, cernimus, tanquam fræno nobis injicit, reprimítque, ne, integritate nostrâ confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.

M. *Pro*

M. *Prosequere.*

A. Quando peccati, quod divinæ Legis est violatio, conscientiâ stimulamur atque convincimur, intelligimúsque nos per peccatum in execrationem, acerbissimum odium, gravissimámque Divini numinis offensionem, atque indignationem incurrisse; mercedémque atque stipendium, quod peccatum meretur, esse, ut non solùm omnibus calamitatibus atque miseriis hujus vitæ, morbísque & morte corporis afficiamur; verùm etiam ut damnatione atq; interitu sempiterno mulctemur: simul atque èx Lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statum, quo nihil tetrius cogitari potest, pervenisse; toto pectore, totâ mente, toto corde, animóque cohorremus, & contremiscimus: atque itá, ut casum nostrum salutariter doleamus, & ut nosmet nostri pœniteat, Lex efficit; impellítque ut peccatorum veniam, justitiam & vitam sempiternam (quæ ex Lege adipisci non possumus) à Christo Servatore tantúm, & per Christum expetamus, atque expectemus.

Prov. 20. 9. 1. Joan. 3. 4. Deut. 27. 26. Gal. 3. 10. Rom. 1. 18. & 2. 8. & 4. 15. & 6. 23. 2. Cor. 3. 7, 9.

Eph. 5. 5, 6.

Rom. 3. 20, 21, 22. & 5. 15, 16. Gal. 2. 16.

Rom.10.4. Gal.3.10,11,24. M. *Legem igitur, quantum intelligo, tanquam magiſtram ſe ducémque ad Chriſtum præbere affirmas, quæ nos notitiâ noſtrî pœnitentiâque & fide, rectâ ad ipſum viâ perducat.*

Rom.3.31. & 7.12,13,16. Gal.3.21,22. *A.* Sanè ità eſt: ſimúlque ex his perſpicuum eſt illud, Legem non fruſtra latam eſſe, tametſi mortales ab officii, quod Lex requirit, præſtandi facultate longiſſimè abſint.

M. *Verum dicis. Nunc, dilecte fili, quando de* Lege & obedientia *ſatis, ut in hac contractione brevitatéque, dictum ſit: ratio flagitat, ut proximè dicatur de* Evangelio, *quod divina per Chriſtum miſericordiæ promiſſa, eis qui contra Legem commiſerunt, modò ipſos commiſſi pœniteat, facta, complectitur; ad quod* Evangelium *fides præcipuè referenda eſt: hoc enim ſecundo loco in noſtra diſtributione propoſitum fuit; & eorum quæ tractavimus continuatione, quaſi manu, eò deducti ſumus. Dic ergò quæ ſit Evangelii fideique noſtræ ſumma.*

A. Eadem illa, quæ Chriſtianæ fidei principes articulos, unà olim arctè contractos, comprehendit: quámque vulgus

ex

ex prima voce nominat, The Creed, id est, fidem nostram.

M. *Fidem tuam pronuntia.*

A. CRedo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: Et in Jesum Christum filium ejus unicum; Dominum nostrum, qui conceptus est è Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus: Descendit ad inferos, tertio die resurrexit à mortuis: Ascendit ad cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis; inde venturus est ad judicandum vivos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem & vitam æternam. Amen.

M. *Universam hanc fidei confessionem in quot membra dispertiris?*

A. In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo Patre, & rerum omnium creatione; in secundo, de ejus filio Jesu Christo, quod & humanæ redemptionis summam omnem con-

tinet; in tertio de sacro Spiritu; in quarto de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. *Agè igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conservato: principiò verò* Credendi *verbum in primo Christianæ fidei introitu, quam vim habeat expone.*

Matth.10.32. & 28.19. Joan.1.12,13. Rom.1.17. & 10.9. Gal.3.26. Heb.4.14.

A. Hâc voce significo, veram me atque vivam, hoc est, Christiani hominis fidem, in Deum Patrem, Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum habere; eámque me fidem hâc confessionis formulâ profiteri, firmissiméque asseverare.

M. *Viva ea veráque & Christiana fides quæ sit, mihi quàm potes apertissimè declarato.*

* Joan.1.12,13. Col.2.2,3. Rom.8.1,14, 38,39. Heb.10.22,23. & 11.1. * Psal.1.3. Matth.7.17,18. & 13.23. Gal.5.6. 1.Pet.1.13,14,15

A. * Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum benevolentiæ, fiduciáque in eâdem, sicuti in Evangelio testatum est; * quæ studium piæ vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequendi semper conjunctum habet.

M. *Intelligis igitur, nullos impios, qui aut*

aut de Dei misericordia desperant, aut ejus justitiam non pertimescunt, sed vitam vitiosam animo securo vivunt, hanc veram Christianam fidem habere posse, tametsi ejus verba pronuntient?

A. Ita omnino intellexi.

M. *Cùm non nisi unus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres nominentur,* * Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

* Matth.3.16,17. & 28.19. 1.Joan.5.7. Joan.10.30. & 14.7,8,9,10, 11.

A. Non variorum Deorum hæc sunt nomina, sed trium diversarum in una Divinitate personarum: nam *Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus,* tres personæ, unus tantùm *Deus* sunt, sicuti edocti sumus ex sacris literis; quibus promptam potiùs fidem adjungere, quàm tam penitus reconditi & abditi mysterii infinitam altitudinem curiosè scrutari debemus.

1.Cor.8.5,6.

Prov.25.16.

M. *Verissimè loqueris: perge porrò. Quamobrem Deum Patris nomine nuncupas?*

A. Primùm omnium, maximèque quòd unici Filii sui Jesu Christi naturâ Pater sit. Deinde, quòd noster etiam sit

Psal.2.7. Matth.3.17. Joan.1.14. Rom.15.6. 2.Cor.1.3.

Pater

Gen.1.27. Malac.1.6. & 2.10. Joan.1.12. & 3.3,5. Rom.8.15,16,17 Gal.4.5,6. Eph.1.5,6. Tit.3.7. 1.Pet.3.4,23.

Pater, tum quia nos condidit, omnibúsque vitam dedit, tum etiam quòd nos iterum divinè per Spiritum sanctum generavit, & per fidem in verum suum atque naturalem filium Jesum Christum nos elegit; sibíque filios, & regni cœlestis, atque sempiternæ vitæ hæredes, per eundem instituit.

M. *Cur Deum omnipotentem appellas?*

Isa.40.21,22, &c. Matth.6.26,30. & 10.29, &c. Eph.1.11. Heb.1.2,3. Joan.1.10.

A. Quòd & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. *Spiritúsne etiam malitiosi, impiíque homines, in Dei potestate continentur?*

Matth.8.31,32. Luc.22.31,32. Joan.10.28,29. & 19.10,11. Act.2.23,24. & 4.27,28. & 12.11.

A. Nunquam alioquin sine summa solicitudine essemus, siquam illi lædendi nos facultatem, contra divinam voluntatem, haberent. Verùm eâ nos consolatione sustentamur, quòd neque dæmones, neque conscleratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione, tentare omnino valeant: quódque nos adeò in tutela Patris omnium rerum præpotentis sumus, ut nè ullus quidem capitis nostri pilus,

pilus, nisi ipsius voluntate qui nobis optimè vult, in terram decidere possit. Luc.12.7. & 21.18.

M. *Cur adjungitur, Deum cœli & terræ creatorem esse?*

A. Quòd divinam potentiam, sapientiam atque bonitatem (quæ per se intelligentiâ comprehendi non possunt) in ejus operibus, ut in speculis, intueri liceat. Nam cùm immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eâmque esse partium omnium constitutionem, ut neque ad aspectum magis decoræ, neque magis ad utilitates omnes accommodatæ excogitari possent; artificis illico effectoríque infinita potentia, sapientia, bonitas nobis ante oculos mentis obversantur. Psal.19.1. & 50.6. Rom.1.19,20.

M. *Qua ratione universa à Deo condita esse affirmas?*

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est, Jesu Christi filii sui, totum hunc spectabilem mundum & universa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus Gen:1.1.&c. Psal.33.6,7. & 89.11. Joan.1.3. Act.14.15. 1.Cor.8.6. Heb.1.2. Col.1.16.

pamus angelos) fabricatum esse & construxisse.

M. *Num censes tamen satìs piè asseverari, Deum spiritus omnes malitiosos, etiam eos, qui à nobis diaboli nominantur, fecisse?*

Gen.1.31. Ioan.8.44. Iud.6.

A. Deus illos tales non effecit: verùm illi à prima creatione, suo ipsorum vitio, omni restitutionis spe perditâ, defecerunt: proinde non creatione, & naturâ, sed naturæ corruptelâ depravati sunt.

M. *Satísne Deo fuit cuncta semel creâsse, postea verò omni rerum curatione vacâsse?*

Psal.75.3. & 104.8,9. & 145.14,15. & 147.2,5,6. Col.1.16.17. Heb.1.2,3.

A. Nequaquam. Deus enim ut omnia fecit, ita omnia fulcit, & moderatur: alioqui universa in nihilum subitò occiderent.

M. *Quem sibi finem Deum Opt. Max. in condendis gubernandísque rebus omnibus proposuisse putas?*

Gen.1.26,29. Psal.8.6,7. & 104.14,15. Prov.16.4. Isa.43.7.

A. Hominum gratiâ fabricatus est mundus: & quæ in eo continentur cuncta comparata sunt, ut utilitati commodísque humanis servirent. Et ut cætera universa humani generis causâ, ita homi-

hominem ipsum Deus ad suam propriè gloriam fecit. Rom. 11. 36. Col. 1. 16.

M. *Edissere quis primus fuerit hominis ortus atque fabricatio.*

A. Deus, ut à *Mose* in scriptis relictum est, primo homini, è limo terræ formato, animam atque vitam inspiravit: fœminam exinde deductam ex viri somno consopiti latere, & in lucem editam, cum viro sociavit, ut adjutrix, vitæque illi consors esset. Gen. 1. 26, 27. & 2. 7, 8, 10, 21, 23.

M. *Cùm in viris simul & fœminis pravitas, nequitia, distortióque adeò summa nunc appareat, num à principio Deus eos ejusmodi fabricavit?*

A. Minimè omnium: nam Deus perfectissimè bonus nihil aliud quàm bonum facere potest. Deus igitur ad suam imaginem similitudinémque hominem initio formavit. Gen. 1. 26, 27. 31. Col. 3. 10.

M. *Quænam est illa imago, secundum quam hominem factum esse dicis?*

A. Ea est justitia omni ex parte perfecta summáque sanctitas, quæ ad ipsam divinam naturam propriè pertinet; quæ homini cum Deo similitudo usque eò fuit, quoad eam homo peccatorum maculis Eph. 4. 23, 24. Rom. 9. 14. Col. 3. 10. 1. Joan. 1. 5. & 2. 29. & 3. 3. Sap. 1. 13, 14. &

maculis fœdavit.

M. *Qua ratione istud factum esse dicis?*

Gen.3.1,2,3,&c. *A.* Fœmina, à Diabolo circumventa, virum impulit, ut fructum, quo illi à Deo interdictum fuerat, comederet: quo illorum facto, imago, secundùm quam creati sunt, est obliterata: & cùm ipsi, tum ipsorum posteri, Deo adversarii, perversi, imbecillésque ad omne bonum effecti, non in omnes solùm vitæ hujus miserias, corporis morbos, atque mortem, sed & interitum etiam sempiternum, perpetuámque damnationem inciderunt.

Sap.1.13,14. 1.Cor.2.14. Rom.8.7,8. 2.Cor.3.5,15. Rom.6.23. Eph.5.5,6.

M. *Utrùm tamen existimari non queat graviter nimis Deum pomi unius gustatum vindicâsse?*

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi levis culpa fuerit, nemo verbis extenuare, aut ex pomo & immoderata modò edacitate rem æstimare velit. Ipse enim pariter cum uxore sua fallacibus Satanæ blandimentis illectus illaqueatúsque, infidelis à Dei veritate ad vanitatem declinavit: falsis Serpentis criminationibus, quibus de mendacio, invi-

Gen.3.3,4,5,6, 1,22.

invidentiâ, & malevolâ commodi alicujus ſubductione Deum accuſabat, fidem adjunxit: innumerabilibus beneficiis ornatus, ingrato in Deum, qui ea contulit, animo fuit: homulus ex terra modò lutóque fictus, non ſatis eſſe putans, quòd ſimilitudo illi cum Deo eſſet, per intolerandam inſolentiam & arrogantiam exæquare ſe cum divina majeſtate expetivit: poſtremò, Creatoris ſe ditioni ſubtraxit, jugum etiam ejus à ſuis cervicibus protervè repulit. Inaniter igitur *Adæ* maleficium minuitur.

Gen. 1. 26, 29. Pſal. 8. 4, 5, 6, &c. & 104. 14, 15.

Gen. 1. 26, 27. Col. 3. 10.

Oſe. 6. 7.

M. *Verùm cur ob parentum ſcelera poſteri omnes, de tam beato vitæ ſtatu dejecti, in omnes calamitates inciderunt?*

A. Deus *Adamum* illis honoris inſignibus ornavit, ut ea cùm ſibi, tum ſuis, id eſt, toti humano generi, aut ſervaret, aut amitteret. Neque aliter fieri potuit, quin ſicut ex arbore mala mali fructus eduntur; ità *Adamo* peccati corruptelâ depravato, omnis ejus progenies ingenito illo peccato (quod Originale vocant) corrumperetur.

Matth. 7. 18. & 12. 33. Rom. 5. 12, 14, 17, &c.

Quan-

Ose.6.7. Rom.6.23. 2.Cor.3.5. Eph.5.5,6.

Quanquam quid opus est tam graviter de Parente Adamo conqueri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximáque vitia, calamitatibus omnibus, damnatione mortéque dignissimè mulctemur: à quibus malis ut liberemur, nihil in nobis, aut in ulla alia creatura, opis aut auxilii omnino supereſt.

M. *Quæ spes est igitur, consolatioque reliqua, & in quo sita?*

Gen.3.14,15. Rom.5.15,16. Gal.3.16,19. Heb.2.14,15,16.

A. Promisit Deus fore, ut semen mulieris, qui est Jesus Christus filius Virginis Mariæ, Serpentis, hoc est, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret; ipsósque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda jam Symboli parte sequitur: *Credo in Jesum Christum.*

M. *Nomen Jesus quid significat?*

Matth.1.21. Act.10.38. Col.1.13,14. Heb.2.14,15. 1.Joan.3.8.

A. Jesus sermone nostro idem est quod Servator. Jesus enim Christus filius Dei, idémque Virginis filius, nos, qui scelere devincti, & sub antiqui Serpentis Diaboli servili jugo captivi, sempiter-

piternæque mortis vinculis constricti, turpissimè miserriméque jacebamus, in libertatem vindicavit, atque ad salutem reduxit.

M. *Quis nomen* Jesu *illi imposuit?*

A. Angelus, ex Dei ipsius præcepto. Matth.1.21. Luc.1.31. & 2.21.

M. *Explica nunc quid Christi nomen significet.*

A. Christus idem est, atque si unctum appellares: quo nomine indicatur eum Spiritûs sancti unctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse. Psal.2.6. Isa.61.1. Dan.9.24,25. Luc.4.18. Act.4.27. & 10.38. Heb.1.9.

M. *Christi regnum éstne mundanum?*

A. Nequaquam; verùm spirituale & sempiternum; cujus regni gubernacula sunt Dei verbum, atque Spiritus: quæ tum justitiam, tum vitam secum afferunt. Luc.1.32,33. Joan.18.36. Col.1.13,14. 2.Tim.4.1.

M. *Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum?*

A. Vires nobis armáque spiritualia, quibus atroces & truculentos animarum nostrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, Diabolum profligemus, adjumentáque ad vitam cum virtute Rom.13.12,&c. & 16.20. 2.Cor.10.4,5. Eph.6.10,11, &c.

Ose.6.7. Rom.6.23. 2.Cor.3.5. Eph.5.5,6.

Quanquam quid opus est tam graviter de Parente Adamo conqueri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximáque vitia, calamitatibus omnibus, damnatione mortéque dignissimè mulctemur: à quibus malis ut liberemur, nihil in nobis, aut in ulla alia creatura, opis aut auxilii omnino supereſt.

M. *Quæ spes est igitur, consolatioque reliqua, & in quo sita?*

Gen.3.14,15. Rom.5.15,16. Gal.3.16,19. Heb.2.14,15,16.

A. Promisit Deus fore, ut semen mulieris, qui est Jesus Christus filius Virginis Mariæ, Serpentis, hoc est, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret; ipsósque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda jam Symboli parte sequitur: *Credo in Jesum Christum.*

M. *Nomen Jesus quid significat?*

Matth.1.21. Act.10.38. Col.1.13,14. Heb.2.14,15. 1.Joan.3.8.

A. Jesus sermone nostro idem est quod Servator. Jesus enim Christus filius Dei, idémque Virginis filius, nos, qui scelere devincti, & sub antiqui Serpentis Diaboli servili jugo captivi, sempiter-

piternæque mortis vinculis constricti, turpissimè miserriméque jacebamus, in libertatem vindicavit, atque ad salutem reduxit.

M. *Quis nomen* Jesu *illi imposuit?*

A. Angelus, ex Dei ipsius præcepto. Matth.1.21. Luc.1.31. & 2.21.

M. *Explica nunc quid Christi nomen significet.*

A. Christus idem est, atque si unctum appellares: quo nomine indicatur eum Spiritûs sancti unctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse. Psal.2.6. Isa.61.1. Dan.9.24,25. Luc.4.18. Act.4.27. & 10.38. Heb.1.9.

M. *Christi regnum éstne mundanum?*

A. Nequaquam; verùm spirituale & sempiternum; cujus regni gubernacula sunt Dei verbum, atque Spiritus: quæ tum justitiam, tum vitam secum afferunt. Luc.1.32,33. Joan.18.36. Col.1.13,14. 2.Tim.4.1.

M. *Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum?*

A. Vires nobis armáque spiritualia, quibus atroces & truculentos animarum nostrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, Diabolum profligemus, adjumentáque ad vitam cum vir- Rom.13.12,&c. & 16.20. 2.Cor.10.4,5. Eph.6.10,11, &c.

tute & sanctitate degendum subministrat.

M. *Cujusmodi sacerdos est Christus?*

Psal.110.4,5. Heb.4.14,15.&c. & 5.6,7. & 7.2,3,11,12. & 9.13,14.

A. Summus atque æternus; qui solus in conspectum Dei venire, solus sacrificium, quod Deo placeat satisfaciátque, conficere, solus iratum Deum placatum efficere potest.

M. *Cui nobis utilitati sunt ista?*

Joan.14.27. Act.10.36. Eph.2.14,15, &c. Col.1.20. Heb.9.14,15. 1.Tim.2.5. Rom.8.15. & 12.1. Gal.4.5,6. Eph.3.12. Heb.4.15,16.

A. Nobis ut pacatus propitiúsque sit Deus, postulat & deprecatur; nobis offensum Deum lenit; nósque in gratiam cum Patre reducit. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliet. Imò verò Sacerdotii etiam sui nos quasi consortes esse voluit, nobis introitum ad Patrem patefaciens, ut in illius præsentia cum spe summa comparere, nósque & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium Deo Patri per ipsum præbere non dubitemus.

M. *Qualis Propheta est Christus?*

Luc.7.16. Act.7.37.

A. Quum reliquos omnes Prophetas atque doctores, Dei servos, despicerent mortales, Christus ipse Dei filius, & prophe-

prophetarum omnium Dominus, Patris interpres, & nuntius de cœlo ad homines descendit, ut paternam voluntatem planè explicaret, mortalesque rectâ Dei atque omnis veritatis intelligentiâ informaret. Atque ità Christi nomine tria illa officia comprehenduntur, quæ Dei filius sibi à Patre delata persolvit, ut omnis eorum fructûs nos secum participes faceret. Filius enim Dei non solùm nominatur, & est revetâ *Jesus Christus*, hoc est, *Servator, Rex, Sacerdos, Propheta*; sed & nobis ità est, ad nostramque utilitatem atque salutem.

Heb.1.1,2. Joan.8.26,40. & 15.15. & 17.6,7,&c. & 18.37.

M. *Quâ ratione Christum filium Dei unicum profiteris, quando qui pii sunt omnes filii Dei vocentur?*

A. Quôd solus Christus naturalis Dei filius, ejusdémque sit cum patre substantiæ. Nos verò cùm naturâ Adami veteris filii simus, gratiâ tamen benevolentiâque quâ nos per Christum servatorem nostrum prosequitur, filii Dei adoptamur.

Matth.2.15. & 3.17. Joan.1.14.34. & 14.10.11. Heb.1.2,3. & 5.5. Rom.8.14,15. Gal.4.4,5. Eph.1.5. 1.Joan.3.1.

M. *Quam ob causam Christum* Dominum nostrum *nuncupas?*

A. Propterea quôd Angelorum,

Matth.9.6. & 10.1. & 11.27,28. & 28.18. Luc.1.32,33. Eph.1.20,21,&c.

hominum, rerúmque omnium dominatus sit illi à Patre traditus: quódque suo arbitratu atque potentiâ, regnum Dei, tum in cœlo, tum in terra, moderetur.

M. *Num quidnam restat?*

Deut.10.12,20. Mal.1.6. Luc.9.23,24. & 14.26,27. Heb.2.1,2,&c.

A. Hac cogitatione commonefiunt pii omnes, non ad suum sibi arbitrium vivere licere, verùm oportere eos corporibus simul & animis, in vita pariter atque in morte, totos sese ad Domini sui nutum accommodare, ipsíque in rebus omnibus obtemperare, & fideliter inservire.

M. *Quid tum indè?*

A. Declaratur quemadmodum naturam humanam susceperit, cunctáque perfecerit quæ saluti nostræ opus erant.

M. *Erátne ergò necessarium filium Dei hominem esse?*

Matth.8.17. & 17.22,23. & 20.18,19. Joan.1.14. & 11.50,51. Rom.5.15,&c. 1.Cor.15.21,22. Phil.2.6,7,&c. Heb.2.9.

A. Maximé: nam quod homo in Deum nefariè commisit, id hominis etiam supplicio luendum erat, atque expiandum: quod onus longè gravissimum solus Jesus Christus, idem Deus, & idem homo suscipere poterat: quin nec potuit

tuit alius mediator inveniri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo Jesus Christus. 1.Tim.2.5. Heb.9.14,15,24. 1.Pet.2.21,24.

M. *Quid deinde sequitur?*

A. Christum è Spiritu sancto conceptum, ex *Maria* Virgine natum esse.

M. *Quamobrem vulgari hominum consuetudine, naturaliterque generatus non est?*

A. Propterea quòd per quem peccatorum nostrorum maculæ erant delendæ, eum ab omni omnino peccato integrum conservari par erat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille Agnus Dei Jesus Christus admirabili Spiritûs sancti virtute, ex incorrupta Virgine *Maria* purus ab omni peccati labe conceptus atque natus est. Joan.1.29,36. Heb.4.15. & 9.14. Matth.1.23. Luc.1.31,35.

M. *Quare Virginis Mariæ nomen commemoratur?*

A. Ut agnoscamus Christum esse verum illud semen Abrahæ, atque Davidis, de quo prophetæ, oraculis instinctu divino editis, prænuntiârunt atque præmonuerunt; ex Abrahami enim, & Gen.22.18. Isa.11.1. Matth.1.1,&c. & 22.42. Rom.1.3.

Davidis stirpe *Maria* virgo directo est ordine procreata.

M. *Reliqua, ut instituisti, deinceps persequere.*

A. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus est.

M. *Verùm cur symbolum, Christi vitâ silentio præteritâ, protinus ab ejus ortu ad mortem transit?*

Isa.53. Act.13.23,37, &c.

A. Quòd in symbolo summa solùm redemptionis nostræ capita memorentur, quæque illi adeò sunt peculiaria, ut illius vim omnem in se inclusam teneant.

M. *Mortis ejus rationem paulò adhuc apertiùs explicato.*

Matth.26.14,15; & 27. totum. Mar.14.43,&c. & 15. totum. Luc.22.47, &c. & 23. totum. Joan.18.& 19. tot.

A. A discipulo suo *Juda*, qui corruptus, pretióque conductus ad id fuerat, est perfidiosè proditus; à reliquis discipulis desertus; à *Petro* denegatus, ejuratúsque; à *Judæis*, falsis criminibus objectis, malitiosè accusatus; à *Pontio Pilato* Romano Præside condemnatus est; pugnis loríque cæsus; contextis spinis coronatus; togâ purpureâ indutus; aliísque multis modis indignissimè crudelissimé-

que

que tractatus est & ludificatus: tandémque cruce cervicibus impositâ, extra urbem in locum qui *Calvaria* appellabatur, ad supplicium tractus est: ubi medium inter duos latrones ignominiosissimè cruci suffixerunt: in qua, summo cruciatu confectus, crudelissimam probrosissimâmque mortem oppetiit; animi interim dolores, quâvis morte acerbiores, perpessus.

M. *Suâne voluntate, an vi coactus ista sustinuit Christus?*

A. Tametsi probrosa hæc sæviſſimáque mors humanæ suæ naturæ maximè terribilis erat; voluntati tamen patris sui, qui isti ipsum morti addixerat, totum se permisit; itaque contumeliosa illa in se probra, tormenta, mortémque atrociſſimam sponte & patientissimè pertulit; tum Patri obtemperans, tum veniam iis, à quibus est in crucem actus, à Deo precatus.

Matth. 26 37.38, 39.41, 42.53. & 20.28. Mar. 10. 45. Joan. 10. 11, 15, 17, 18. Phil. 2. 8. Luc. 23. 34.

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum Filium suum tam ignominioso truculentóque genere mortis affici?*

A. Christus Deo Patri pro nobis se

Isa.53.totum. 2.Cor.5.21. Gal.1.4. Eph.1.3,7,&c. Col.1.13,14. & 2.13,14. 1.Pet.3.18. & 4.1. Joan.3.16. 2.Cor.5.21.

obligavit atque spopondit: quicquid ergò nos debebamus, aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, solvendum & dependendum Christus in se recepit. Et proinde ipse, tametsi maximè innoxius, pro nobis nocentissimis luit. Deúsque Pater, onus illi nostrum imponens, summâ juris judiciíque severitate in eum animadvertit, ut nobis ipsius causâ summam misericordiam impertiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorum, quæ ex Christi morte capimus, mihi explicato.*

A. Christus, quemadmodum antè attigi, nostro nomine locóque, Deo Patri satisfecit, se pro nostris peccatis ipsi esse satisfacturum: se ipsius iram in nos, ob contumaciam nostram conceptam, suavissimo obedientiæ suæ sacrificio placaturum; nósq; in gratiam cum Deo restituturum esse. Atque ità Christus innocentissimus ille Dei Agnus vinculis constrictus est, ut nocentes nos, qui Satanæ, morti, & damnationi eramus mancipati, in libertatem vindicaret: Christus, qui extra omnem omnino culpam

Rom.5.8,10,11. 2.Cor.5.18,19, 20,21. Eph.2.12,13,14, 17,&c. Heb.7.26,27. & 9.12.14. & 10.12,14,17.

pam erat, accusatus condemnatúsque fuit judicis terrestris sententiâ, ut nos, qui culpâ tenebamur maximé, damnationéque eramus dignissimi, pro cœlesti tribunali absolveret: Christus, pretioso sanguine suo pro nobis fuso, peccatorum nostrorum maculas sordésque eluit atque delevit: Christus postremò, contumeliis, quibus est immeritissimè vexatus, acerbissimâque atque ignominiosissimâ morte, quâ est affectus, nos à pœna, ignominiâ, mortéque sempiternâ, quæ nostris sceleribus eramus maximè commeriti, liberavit: adéoque peccata omnia nostra oblivione sepulta, & procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ità miseriarum omnium nostrarum, in quas vel origine per Adamum, vel postea propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpessio medicina est, atque remedium, modò fiduciam omnémque spem in illo collocemus, amoréque illum amplectamur.

Rom. 8. 1, 2, 33. 3. Col. 1. 13, 14, 20, 21.

Psal. 51. 7. Heb. 9. 14. 1. Joan. 1. 7. Apoc. 1. 5. 1. Pet. 2. 21, 22, &c. Rom. 4. 7, 8. Col. 2. 13, 14. Heb. 10. 17. Rom. 8. 1, 2.

M. *Morte tamen corporis, quæ pœnæ peccato debitæ pars aliqua est, nos nihilominus mulctamur.*

A. Cor-

c.23.43.
Cor.15.18,22,
55.
Thess.4.13,14.
il.1.21,23.
poc.14.13.

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferorum fuerat, jam per Christum omnibus illi fidentibus, janua aditúsque in Cœlum est effecta; quemadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ità ut mors, quæ antea peccati pœna erat, jam per Christum in maximo sit lucro ponenda.

M. *Ecquem alium nobis utilitatis fructum præbet mors Christi?*

in 5.1,2.
Pet.2.21, &c.
4.1, &c.

A. Christi supplicium & mors non solùm ærumnarum nostrarum, ut antè dixi, salutare medicamentum; sed & exemplar etiam est nobis ad imitandum.

M. *Idem istud planiùs expone.*

n.13.15, &c.
Joan.2.6.

A. Debemus & nos, ad exemplum Christi, voluntati Dei cœlestis nostri Patris obedire, injuriásque omnes nobis ab aliis illatas patienter accipere: vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatísque omnibus quasi mortuos sepultósque esse, ità ut posthac nihil mali admittamus; ídque exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem

cem ſublatus, mortuus & ſepultus eſt. Et reverâ depravatæ affectiones (quæ alioquin indomitæ ſunt) in iis qui Chriſto per fidem adhærent, ità virtute mortis ejus quaſi cruci ſuffiguntur, illarúmque incendia ipſius ſanguine ità reſtinguuntur, ut ſpiritui multò obſequentiores reddantur. Atque ità virtute mortis ejus ad ea præſtanda confirmamur, ad quæ vitæ mortíſque ejus exemplis excitamur. Rom.6.2,4,7, 11,&c. Gal.2.20. & 5.24. Col.2.13,&c.

M. *Annon & de noſtro etiam in Chriſtum officio commonemur?*

A. Commonemur profectò, non in noſtra nos eſſe poteſtate, ut quæcunque velimus noſtro arbitratu faciamus; verùm Chriſti, qui nos tam magno redemit, nos totos eſſe; illius voluntati parere, ad illius nos nutum accommodare oportere: Chriſtum, qui nos adhuc hoſtes amore tanto prior amplexus eſt, ut redamemus, maximè nos eſſe obligatos: paratiſſimos etiam eſſe debere, Chriſto, qui ità ſe nobis totum dedit, omnia noſtra, nóſque adeò ipſos totos viciſſim reddere: Chriſti causâ non omnia ſolùm mundana commoda, hujúſque vitæ Rom.14.7,8. 1.Cor.6.20. 2.Cor.5.15. 1.Theſſ.5.10. Rom.5.8,10. Matth.10.37. & 16.25. Luc. 9 23,24,&c. & 14.26.

volu-

voluptates negligere; ſed & vitam adeò ipſam deſerere potiùs quàm Chriſtum amittamus, noſtrúmque erga ipſum officium pietatémque non præſtemus. Beata eſt enim cenſenda mors, quæ mortalis vitæ conditioni debita, Chriſti maximè gratiâ, oppetita eſt: gratiâ dico Chriſti, qui ſuâ ſponte vitam profudit, mortéque pro nobis occubuit; quíque vitæ autor mortuos nos à morte revocatos & vult & poteſt immortalitate donare.

Matth. 16. 25. Mar. 8. 35, &c.

M. *Quare adjungis, Eum fuiſſe etiam ſepultum?*

A. Corpus exanime ſepulturâ eſt affectum, ut omnes ejus mortem exploratam magìs, penitúſque cognitam haberent: nam ſi redivivus ſubitò extitiſſet, mors ejus in quæſtionem à multis dubitationémque adducta, ſcrupulúſque hominibus fuiſſet injectus.

Matth. 12. 40, & 27. 59, 60, &c. 1. Cor. 15. 4.

M. *Ejus ad inferos deſcenſus quam habet ſententiam?*

A. Quòd Chriſtus ut corpore in terræ viſcera, ità animâ à corpore ſeparatâ, ad inferos deſcendit; paritérque mortis ejus vis ad mortuos, inferóſque adeò

adeò ipsos usque eò permanavit, ut & animæ incredulorum, tristissimæ, ipsorúmque incredulitati maximè debitæ condemnationis sensum perciperent; ipséque Satanas inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam, & ruinâ oppressam esse animadverteret: è contraria verò parte, mortui, qui vivi Christo confidebant, redemptionis suæ opus jam perfectum esse perspicerent; ejúsque vim & effectum sentientes, dulcissimo perpetuóque solatio fruerentur. 1. Pet. 3. 18, 19. 1. Cor. 15. 54, 55, &c. Heb 2. 14, 15. Joan. 5. 25, 28. & 11. 25, 26. Rom. 14. 8, 9. Col. 1. 13, 14, 19, 20.

M. *Reliqua nunc persequamur.*

A. Tertio die resurrexit à mortuis.

M. *Satísne ergò effectum non erat, quòd Christi morte nobis culpâ liberatis, venia data sit?*

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius, vel nostram conditionem nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisset, nequaquam Dei filius fuisset habitus; neque nos morte eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & divinitatis suæ vim ostendit, paritérque peccati se, & mortis atque Rom. 1. 4. & 6. 4, 9, 10. & 8. 11, 12, &c. 1. Cor. 15. 26, 54, &c. Eph. 1. 20, &c. Phil. 2. 9, &c.

atque ipsius etiam Diaboli domitorem esse comprobavit.

M. *Quæ adipiscimur commoda ex eo quòd Christus redivivus fuit?*

Gal.2.19.20. Rom.4.25. & 5.15,&c. & 6.4.5,11,12, &c. 1.Cor.15.20,&c. 1.Thess.4.14.

A. Plurima, maximáque. Etenim illinc desiderium nobis facultásque, atque adjumenta ad vitam cum virtute pietatéque degendam, suppeditantur. Illinc nos Christus Justitiâ, quæ nobis antea defuit, imbuit. Et Christus, à mortuis ad vitam exurgens, vitæ nobis autor existit: illinc enim spes nobis ostenditur, fore aliquando tempus, cùm & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducentur; quòd Christus nos resurrectionis vitæque suæ fecit participes. Fieri enim omnino non posset, ut Christus caput nostrum reviviscens, nos sui corporis membra, morte in nihilum recidere, fimditúsque interire patiatur.

Col.1.18. 2.Tim.2.11,12.

M. *Pergè.*

A. Sicuti sactæ Literæ declarant, Christum propter justitiam nostram excitatum fuisse, ità nos etiam docent, ut Christi exemplo de mortiferis peccatorum operibus exurgentes, justitiæ posthac,

Rom.6.4,&c. 9,10,11,&c.

posthac, atque sanctitati vivamus: ad quod præstandum virtute potentiâque gloriosæ resurrectionis suæ nos Christus corroborat. Col.3.1,2,&c. Eph.5.23,&c.

M. *Quid in Fidei confessione deinde sequitur?*

A. Ascendit ad Cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis. Mar.16.19. Luc.24.51. Act.1.9,10,&c.

M. *Hoc quemadmodum sit accipiendum expone.*

A. Planissimé, quòd Christus corpore ascendit in cœlum, in quo antea corpore non aderat: quódq; è terra, in qua priùs corpore præsens fuerat, discessit. Joan.12.8. & 16.10,16,28. & 20.17.

M. *Annon ergò nobiscum amplius in terris adest?*

A. Præmonuit ipse Apostolos suos, non semper se cum illis præsentem futurum: quod de corporea ejus præsentia est intelligendum. Divinâ enim naturâ suâ, quâ universa complet, tum in cœlo semper aderat, tum eâdem, & spiritûs sui virtute, præsens Ecclesiæ suæ in terris perpetuò adest, & adfuturus est, usque eò dum mundana omnia ad exitum perveniant. Joan.12.8. Joan.17.5. Matth.18.20. & 28.20. Joan.14.18. & 16.7. Rom.8.9,&c.

M. *Minimè ergò desérti sumus ab auxilio*

lio, defensionéque Christi, tametsi corpore præsentem illum non habeamus?

Matth 28.18. Joan.16.7. & 17.2,&c. Eph.1.20. & 4.8,&c. Phil.2.9,10. Col.1.18. Apoc.11.15. Rom.5.5. & 8.15,9,&c.

A. Nequaquam. Christus enim Patri ad dextram assidens, potestate, sapientiâ, providentiâq; suâ mundum regit & moderatur: movet, gubernat, temperat universa: sacrum etiam Spiritum suum, ut maximum charitatis in nos suæ pignus de cœlo, ut est pollicitus, in animos nostros demittit; cujus sui Spiritûs clarissimo lumine mentes nostras, tenebris cæcísque nubibus circumfusas, illustrat: ab animis etiam nostris ægritudinem repellit, consolationéque nos levat atq; sustentat; eadem præstiturus, quoad hic mundus exitum habebit.

M. *Nunc etiam dicito, quid præcipuè de Christi ascensu, sessionéque à dextra Patris considerès, quod quidem ad Christum ipsum propriè pertineat.*

Phil.2.8,9,&c. Joan.17.5. Eph.1.20,&c.

A. Æquum fuerat, ut Christus, qui ab altissimo decoris & amplitudinis loco ad infimum servi gradum, dedecúsque condemnationis & ignominiosæ mortis sese demiserat, ad illustrissimum vicissim honorem, ad celsissimámque dignitatis sedem ascenderet, & in antiquũ statum restitu-

restituer etur: ut contemptio videlicet illatáque ipsi probra, gloriâ & majestate, quasi paria paribus, compensarentur.

M. *Nobis verò Christi in cœlum ascensus, sessióque à Patris dextra, quam adfert utilitatem?*

A. Principió, Christus, ut hominum gratiâ è cœlo in terram, tanquam ad exulandum, venit; ità & in cœlum patrimonium suum, hominum vice, ascendit, viam quà nobis sit ingrediendum in cœlum muniens, cœlíque portas nobis priùs ob peccatum occlusas reserans. Porró, præsens coram Deo, nósq; illi commendans, & veniam nobis ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore causam nunquam amittemus. Joan. 14. 2, 3, &c. Joan. 16. 16. Rom. 8. 34. Heb. 7. 25. & 9. 24. 1. Joan. 2. 1.

M. *Verùm quâ ratione ascensûs Christi in cœlum imitatores esse possumus?*

A. Suspicere in posterum, mentísque & animi aciem in cœlum, ubi Christus patri dexter assidet, intendere debemus: cogitationes omnes, & curas nostras in rebus divinis, cœlestibus, sempiternis; non in humanis, terrenis, atque fragilibus defigentes. 1. Cor. 15. 47, 48, &c. Col. 3. 1, 2, &c.

M. *Ecquid præterea?*

Isa.1.11.&c. 16,17,&c. Matth.5.8,&c. Joan.4,20,&c.24

A. Commonemur etiam, ut Christo Domino, cœli jam imperium tenenti, non mundano ritu, aut futilibus commentis humanis honorem habeamus; sed ut divino planéque spirituali cultu, qui & nobis qui tribuimus, & illi cui tribuitur, potissimùm conveniat, eum piè sanctéque veneremur.

M. *Nunc te volo, quæ de supremo judicio, mundique exitu didiceris, mihi breviter enarrare.*

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splendore, magnificentiáque præcellentissimâ amplitudine, in cœli nubibus adveniet, cinctus septúsque copiis & coronâ cœlestium stipatorum; & ad terribilis buccinæ signum clangorémq; formidolosum, mortales universi, qui ab ortu mundi ad illud usque tempus ex hac vita migrârunt, tum animis, tum corporibus integri reviviscent, & pro Christi tribunali judicandi adducentur, unusquisque de factis suis rationem redditurus, quæ æquissimus atq; acerrimus judex ad summæ veritatis regulam exquiret.

Matth.24.29,30, 31. & 25.31,32,&c. 1.Cor.15,52,&c. 1.Thess.4.16,&c. 2.Pet.3.10,&c. Rom.14.10,12. 1.Cor.4.4,5. 2.Cor.5.10,11.

M. *At cùm natura mortem omnibus certò*

certò proposuerit, quomodo in fidei confessione victuros tum esse aliquos affirmas?

A. Divus Paulus declarat eos qui eo tempore in vita commorabuntur, repentinâ mutatione renovandos, & omni corruptione corporibus abstersâ, remotâq; mortalitate, immortales eos exorituros esse: & ista ipsis commutatio mortis est futura loco, quòd mortalis vitæ occasus vitæ fiet ortus immortalis. 1.Cor.15.51. 1.Thess.4.17. 1.Cor.15.53.&c.

M. *Num igitur pios metu perterritos memoriam illius diei perhorrescere debere, aut eam ipsis pertimescendam & fugiendam esse putas?*

A. Nequaquam: quin etiam illius expectatio piorum animos ad spem optimam erigit, solatióque maximo permulcet. Is enim sententiam pronunciabit, qui, nostro loco, sententiâ judicis est condemnatus, nè nos in severum Dei judicium vocati convincamur, sed indemnati judicio liberemur. Rom.8.1,15,23; 38,39. 1.Cor.1.7. Phil.3.20. Tit.2.13. 2.Pet.3.12.

M. *Quando igitur de Deo Patre creatore, filióq; ejus Jesu Christo liberatore, hactenus sit dictum; duabus istis Christianæ professionis partibus ad exitum jam perductis,*

tertia nunc, quid videlicet de Spiritu sancto credas, est declaranda.

Matt.28.19. 1.Joan.5.7. Joan.14.26. & 15.26. & 16.7. & 20.22. Act.5.3,4.

A. Eum tertiam esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, à Patre & Filio ex omni æternitate procedentem, utrique parem, atque ejusdem omnino substantiæ, simúlque cum utroque venerandum & implorandum.

M. *Sanctus quare vocatur?*

Rom.1.4. & 15.16. 1.Thess.3.13. Tit.3.5. 1.Pet.1.2.

A. Non solùm propter suam ipsius sanctimoniam, quæ est omnino maxima; verùm etiam, quòd electos à Deo, & Christi membra sanctitate imbuat: quamobrem sacra Scriptura ipsum *sanctificationis Spiritum* nuncupat.

M. *Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?*

Joan.3.5,6. Tit.3.5.

A. Principiò, ejus virtute divinitus renascimur: hoc est enim quod Christus dixit, Necessarium esse, ut ex aqua & spiritu de integro nascamur. Ejus etiam numine afflati, Dei Patris filii adoptione instituimur: ex quo fit, ut *Spiritus adoptionis* meritissimè nominetur: qui

Rom.8.15,23. Gal.4.5,6. 2.Cor.1.22. & 5.5. Eph.1.13,14.

electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atque persuadens, divina beneficia universa nostra per Christum fieri.

M. *Proſequere.*

A. Spiritus ſanctus cœleſtia myſteria animis noſtris interpretando explanat, mentiúmque noſtrarum oculis, ut illorum intelligentiam capere poſſint, lumina præfert: ad ipſius porrò arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; ejus virtute naturæ vitioſitas comprimitur & edomatur; perverſique appetitus frænantur atque franguntur, animíque ad ſtudium pietatis concitantur: ipſius arbitratu varia beneficia divinitus in pios conferuntur.

Joan.14.17,26. & 16.13. 1.Cor.2.10,11, 13,15. Eph.1.17. Rom.8.5,9,&c. Joan.20.22,23. Act.2.4,17,&c. 1.Cor.12.4,7,&c

M. *Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?*

A. Inter vitæ hujus multiplicia diverſáque malorum, ſolicitudinum, & calamitatum genera, piorum dolores & mœrores (quorum in hoc mundo conditio plerumque miſerrima, luctuſque vix alioqui conſolabilis eſſe ſolet) Spiritus ſanctus occultè conſolando, fiduciámque afferendo minuit, levat, atque mollit; & ex eo *paracletus*, hoc eſt, conſolator, verè propriéque nominatur. Poſtremó, Spiritûs ſancti potentiâ, mortalia noſtra corpora à mortuis excitata,

Joan.14.16,26. & 15.26. & 16.7. Rom.8.11.

ad vitam revocabuntur. Summa autem, quantacunq; nobis bona Deus per Chriſtum largitur, ea univerſa Spiritûs ſancti efficientiâ cognoſcimus, percipimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritiſſimè confidimus, & ſpem in eo reponimus, ipſúmq; veneramur, atque opem ab illo petimus.

1. Cor. 12. 4, 7, &c. 11, 13.

Symboli pars 4.

M. *Reliqua eſt pars quarta, de ſancta Eccleſia Catholica, de qua ſententiam tuam jam intelligere cupio.*

1. Cor. 12. 27. Eph. 1. 22, 23. Col. 1. 18, 24.

A. Summatim dici poteſt, Eccleſiam eſſe corpus Chriſti.

M. *Verùm magis hoc perſpicuè pluribúſque verbis dicito.*

Rom. 12. 5, &c. 1. Cor. 12. 12, 13, 20, 26. Eph. 1. 4, 5. & 3. 9, 10. Matth. 25. 34.

A. Eccleſia eſt corpus reipublicæ Chriſtianæ, hoc eſt, univerſa multitudo conſociatióque piorum omnium, quos Deus per Chriſtum ad vitam ſempiternam ex omni æternitate deſignavit.

M. *Quam ob cauſam hunc articulum Symbolo additum eſſe putas?*

A. Quoniam quidem non ſolùm nequicquam Chriſtus mortem oppetiiſſet, ſi non exiſteret Eccleſia; ſed etiam, quæ hactenus dicta ſunt univerſa, ſupervacanea forent & ad nihilum recaſura.

M. *Quam-*

M. *Quamobrem?*

A. A principio ad hunc usque locum salutis causas recensuimus, radicésque ipsas considerauimus; nominatim verò quòd Deus nos propter Christi meritum diligat, & benevolentiâ complectatur: præterea, quòd hujus gratiæ, in quam cum Deo reconciliati sumus, efficacitate Spiritûs sancti, participes reddamur: Verùm ista hunc unicum habent exitum, ut instituatur Ecclesia, hoc est, concilium fidelium, in quos divina hæc munera conferantur.

Matth.16.18. Act.20.28. 1.Cor.12.12,13. &c. Eph.1.3,4,5,&c. 11.&c. & 3.9,10,21. & 5.5. 1.Tim.3,15,&c.

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

A. Ut hâc notâ ab impia incredulorum turba internoscatur. Quotcunque enim delegit Deus, eosdem pietate morúmque integritate imbuit.

Rom.8.29,30. 1.Cor.1.4.33. Eph.1.4,5,11,12.

M. *Ista, quam Ecclesiæ assignas, sanctitas, éstne jam in omni genere perfectè absoluta?*

A. Nondum. Quamdiu enim mortali hîc conditione vivitur, ea est humanæ naturæ infirmitas, ut parùm validis viribus simus, ad omnem usquequaq; culpã effugiendam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia

Rom.8.26. 1.Cor.13,9,&c. 2.Cor.12.5,9.

monia non est adhuc plenè cumulatéque perfecta, veruntamen probè instituta. Sed quando cum Christo, à quo nitorem & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; jam tandem innocentiâ & sanctitudine omnibus suis numeris planè expletâ, ut vestitu quodam candidissimo nitidissimóque, exornabitur.

1. Cor. 13. 10, &c. & 15. 52, 53, &c. Eph. 5. 26, 27.

Apoc. 19. 8. & 21. 2, 10, 11, &c.

M. *Ecclesiam cur appellas Catholicam?*

A. Idem valet, atque si universalem vocarem. Hæc namque multitudo & conventus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus, cujus terminis septus teneatur: verùm piorum, qui à mundi fabricatione omnibus locis atque temporibus vixerunt, vivúntve, aut victuri sunt, numerum integrum comprehendit; ut unum sit Ecclesiæ corpus, sicut unus est Christus corporis illius unicum caput.

Matth. 28. 19. Act. 2. 5, 9, 10, &c. 1. Cor. 12. 12, 13, &c. Eph. 1. 22, 23. & 2. 12, 13, &c. & 4. 4, 5, &c. 15, 16. Col. 1. 18.

M. *Nunc te explicare volo, quamobrem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ continuò subjungas, nos* credere sanctorum communionem.

A. Cùm ubique terrarum & gentium, omnibúsque temporibus & seculis habeat Deus qui piè ipsum sanctéque colant,

1. Cor. 12. 12, &c. 20, &c. 26, &c.

colant, universi illi, quamvis intervallis locorum & temporum longè disjuncti, unius tamen ejusdémque corporis (cujus est Christus caput) partes sunt, summâ inter se conjunctione devinctæ: tanta est sanctis hominibus & cum Deo & inter se communio. Namque Spiritûs, fidei, sacrorum mysteriorum, precationum, condonationis criminum, beatitudinísque sempiternæ, atque adeò universorum divinorum donorum (quibus Ecclesia per Christum fruitur) communicatione, sunt inter se quàm maximè conjuncti. Charitate præterea amicitiâque non simulatâ, sed concordi, sese mutuò complectuntur. Quoniam verò ista piorum communitas in sensum intelligentiámque humanam, perinde atque aliæ conjunctiones consociationésque hominum non cadit, jure hîc, inter ea quæ creduntur, locum habet.

Eph. 4. 3. 4. 15, 16. 25. Col. 1. 18. & 2. 19.

Matth. 22. 39. Joan. 13. 34. 35. Rom. 12. 5. 1. Cor. 10. 24. & 13. 3. 4. &c. 2. Cor. 11. 28, 29. Gal. 6. 2. Phil. 2. 1, 2, &c.

M. *Hæc, quam commemoras, Ecclesia, conspicuáne est, an non conspicua?*

A. In hac fidei confessione præcipuè tractatur de cœtu illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi per Christum delegit; quæ Ecclesia neque in conspectum cadit,

Rom. 8. 29, 30, 33. Eph. 1. 4, 5, &c. 11. Col. 3. 3, 12.

cadit, neque ejus ostendi indicia semper possunt. Est tamen aspectabilis quædam, quæque cerni possit Ecclesia Dei, cujus nobis notiones atque insignia palàm profert & proponit.

M. *Quænam ea sunt?*

Isa. 55.10,11. Luc. 24.47. Joan. 14.13,14. & 15.16. & 16.23. Rom. 10.8,9. 1. Cor. 11.20, 21,23, &c. Matth. 18.16,17, 19,20. & 28.19.

A. Ubicunque gentium Evangelium Christi Servatoris purè declaratur, Deo, Christi nomine, preces verè adhibentur, sacra mysteria rectè celebrantur, disciplináque Ecclesiastica ritè exercetur; ille Christianorum hominum cœtus ibi congregatus, est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. *Sántne igitur universi, qui in hanc spectabilem Ecclesiam conveniunt, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?*

Matth. 13.19, &c. 25, &c. 47, &c. Isa. 55.10,11. Matth. 28.19, &c. ut supra.

A. Hypocritæ nonnulli specie quâdam assimulatæ sanctitatis in hunc sese conventum insinuant, qui tamen longissimè absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam ubicunque verbum Dei verè explicatur, & sacra mysteria sanctè celebrantur; ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati, universam illam frequentiam, Ecclesiam

am Dei eſſe interpretamur : cùm & Chriſtus ipſe duobus tribúſve, qui ipſius nomine convenerint, præſentem ſeſe adfuturum ſpondeat. Matth. 18. 19, 20.

M. *Quare Eccleſiæ remiſſionem peccatorum ſubjicis?*

A. Principió, quòd claves, quibus cœlum tum clauditur, tum aperitur, hoc eſt, jus illud obligandi & ſolvendi, reſervandi & condonandi crimina, quod eſt in adminiſtratione divini verbi poſitum, Chriſti munere donatum, & commiſſum Eccleſiæ poteſtati, in ipſa propriè reſideat. Deinde, quòd nullus condonationem criminum impetrare poſſit, niſi qui Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti, pars verè fuerit: quíque communem Eccleſiaſticæ ſocietatis conjunctionem diligenter, integrè, piéque, continenter etiam, & ad extremum ſervat & defendit. Matth. 16. 18, 19. & 18. 17, 18. Joan. 20. 22, 23. 1. Tim. 3. 15. Joan. 15. 4, 5, &c. Col. 2. 18, 19.

M. *Ab Eccleſia igitur alienis non ſupereſt ſpes ulla ſalutis?*

A. Extra Eccleſiæ limen omnia ſunt damnationi, morti, atque exitio obnoxia. Membra enim diſtracta divulſáque à capite atque corpore, omni ſpe vitæ orbata ſunt.

M. *Vo-*

M. *Vocabulum* remissionis *quam significationem habet?*

Psal.32.1,2. Joan.3.16,17. Act.13.38,39. & 26.18. Rom.3.24,25,28 Eph.1.7. Col.1.13,14.

A. Quòd videlicet à Deo impetrent fideles, ut peccata sibi ignoscat: Deus enim, Christi gratiâ, qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsi fidentibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione atque judicio ereptis commeritam pœnam remittit.

M. *Ad promerendam ergò de Deo peccatorum impunitatem, nónne benefactis nostris ipsi satisfieri posse putas?*

Ut supra, & Isa.53.4,5. Rom.5.8,10. Gal.2.16. Col.1.20,21. Heb.9.14,15. 2.Tim.1.9,10.

A. Unus omnino Christus cruciatu & morte suâ, quibus est affectus, supplicium nostris maleficiis constitutum luit atque persolvit; simúlque Deo, nostro nomine, satisfecit. Solus igitur Christus aditum nobis ad divinam clementiam patefacit. Penes nos, summo hoc munere solâ ipsius bonitate beneficientiâque gratis donatos, nihil est omnino quod ipsi invicem mercedis remunerationísve loco vel deferamus vel referamus.

M. *Nihílne ergò prorsus supereſt à nobis præstandum, ut criminum condonationem consequamur?*

Jer.18.8,&c. Ezech.18.21,30, 31,32, & 33.14,&c.

A. Deus nocentibus se crimina condona-

donaturum pollicetur, modò pœnitendo errorem corrigant, atque deponant, mentéſque à vitæ nequitia revocent ad ipſius obſequium. Quamobrem pœnitentia correctióque vitæ nobis eſt neceſſaria, ut peccatorum impunitatem exoremus. Matth.4.17. Luc.5.32.

M. *Pœnitentia quas partes complectitur?*

A. Crimina nos primùm noſtra agnoſcere, confiteríque coram Deo oportet; acerbiſſimo etiam animi * dolore angi, pudoréque affici, quòd illius majeſtatem offenderimus: peccati præterea odium intimum ſuſcipere, illúdque deteſtari atque execrari oportet. Hic dolor à quibuſdam *contritio* nominatur. Pſal.32 3.4,5. & 51.3,4. Prov.28.13. Luc.15.18,21. 1.Joan.1.8,9. * Pſal.6.6.7. & 31.9,10. & 38.3,4,&c. 8,&c.17,18,&c. & 51.17. 1.Cor.11.31. 2.Cor.7.9,10,11, &c.

M. *Ecquid ampliùs?*

A. Nè ex doloris magnitudine deſperatio animos noſtros occupet, fides eos conſolatione ſuâ ſuſtentat, quæ veniæ à Deo peccatis noſtris per Chriſtum Servatorem impetrandæ bonam certámque ſpem oſtendit. Atque iſtuc eſt, quòd peccatorum remiſſionem nos credere teſtificamur. Matth.27.3,4,5. 2.Cor.2.6,7,8. Luc.7.38,47, &c. & 15.18,20,21. & 18.13,14. & 23.42,43. & 24.47. Act.2.37,38. & 3.19. & 16.30,31. 1.Tim.1.15,16.

M. *An in tantam formidinem, atque*

in

in has angustias adductus homo, se ipse eripere valet?

psal.23.3. & 30.10. & 51. 7,8,10,11,12. & 80.3,7,18,&c. Act.11.18. 2.Cor.1.3,4. 2.Thess.2.16,17. 2.Tim.2.25.

A. Nequaquam: solus namque Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & jacentem excitat, & in spem salutis restituit; cujus solius virtute peccator ad eam, quam memoravi, fiduciam, sensúmque, atque cogitationem revocatur.

M. *Reliqua Symboli jam recense.*

Matt.22.30,&c. Joan.11.25,26, &c. 1.Cor.15. tot.

A. Credo resurrectionem carnis & vitam æternam.

M. *De istis perpauca sciscitabor, quòd quædam de illis, cùm de supremo judicio ageres, suprà dixeris. Quorsum demum hæc aut quamobrem creduntur?*

A. Quamvìs humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit; mentes tamen nobis omnino considerent, si existimaremus corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostrî partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate nullo unquam tempore plenè potiremur. Proinde nobis certò persuademus, non animas tantùm nostras, cùm hanc vitam deserimus, à corporum consocia-

1.Cor.15.14,17, 18,19.

Luc.16.22. & 23.43.

sociatione solutas, sinceras atque incorruptas sursum continuò in cœlum ad Christum ferri: sed corpora etiam nostra, omni liberata corruptione, & in feliciorem vitæ conditionem revocata, cum animis iterum suis socianda, & instar corporis Christi splendida futura: atque ità ad perfectam beatitudinis absolutionem integri perveniemus, immortali vitâ, sempiternâque felicitate in perpetuum perfruentes. Rom.8.11. 1.Cor.15,42,&c. 53,&c. Phil.3.21. 2.Cor.5.1,2. 1.Thess.4.13,144 &c.

M. *Mortem ergò corporis piis pertimescendam non esse putas?*

A. Certè præceptor. Est enim nobis persuasissimum, non esse mortem rerum deletricem, quæ omnia omnino perdit ac perimit; verùm ducem nobis in cœlum esse, quæ cursum nostrum ad placidam, quietam, felicem, perpetuámque vitam dirigit. Ut suprà, & Luc.23.43. Joan.11.25,&c. Phil.1.21,23,&c Apoc.14.13.

M. *Cùm verò Symboli, hoc est, summæ fidei Christianæ declarationem jam absolveris, narra mihi, quem fructum ex ista fide percipimus.*

A. Ex ea justitiam in conspectu Dei consequimur, quâ vitæ sempiternæ hæreditatem adimus. Rom.3.21,23,&c Gal.2.16,&c.

M. *Nonne*

M. *Nónne igitur sanctitas, quam divino numini tribuimus, vitæq́, inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?*

A. Istuc antea sub Legis explicatione, aliísque item locis, breviter attigi. Summa autem, si ex legum divinarum præscripto vitam quis sanctè agere omnino posset, jure ille bonorum operum ratione justus haberetur: sed quia ab illa perfectione nostra omnium vita longissimè aberrat, scelerúmque nostrorum conscientiâ convicti, animis succumbimus; aliam sequi rationem, viam indagare aliam debemus, quâ in gratiam cum Deo reducamur, quàm nostris in ipsum promeritis.

Rom. 7. 14, 15. & 8. 3. & 10. 5. & 11. 6. Gal. 2. 16. & 3. 10, &c.

M. *Quænam ea est?*

A. Unum perfugium reliquum est, divina per Christum clementia, quâ nullum omnino ad opera nostra, meritáve respectum habens, gratuitâ nos propter Christum charitate amplectitur; non criminum modò nostrorum veniam, sed & justitiam Christi, per fidem in ipsum, ità nobis tribuens, ut per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum simus.

Luc. 18. 11, 12, 13, 14. Rom. 3. 24, &c. & 4. 4, &c. 16. Eph. 2. 4, 5. 2. Tim. 1. 9. Tit. 3. 4, 5.

simus. Dei igitur in Christo misericordiæ universam nostram justitiam acceptam referri oportet.

M. *Quomodo rem sic se habere cognoscimus?*

A. Ex Evangelio, in quo divina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cùm fidem tribuimus, hoc est, planè penitúsq; persuasum habemus de divina erga nos bonitate (quemadmodum antea in toto Symbolo est explicatum) istius, quam memoravi, justitiæ quasi possessionem occupamus. Rom 4.9,11,14, 16,20,21. Gal.2.16,20. & 3.11. Heb.10.38,&c.

M. *Non igitur affirmas fidem præcipuam esse hujus justitiæ causam, ità ut propter illius merita Dei judicio justi censeamur?*

A. Nihil minús: nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verùm hæc justitia primùm à divina clementia, ut à fonte, fluit; unde rivi ad nos per Christum deducuntur: per Evangelium verò defertur; nos autem eam fide, tanquam manu, apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumentum est justitiæ; quia videlicet Christum, qui est justitia nostra, complectitur, vinculis nos Eph.1.4,5,6, &c. & 2.4,&c. Tit.3.4,5,6. Mar.1.14,15. Joan.1.12. Rom.3.22,&c. & 4.16,19,&c. 1.Cor.1.30. Heb.9.14,&c.

ità arctis cum Christo constringens, ut is omnia sua bona nobiscum per ipsam communicet.

M. *Verùm an cui hæc fides adest, illi deesse bona opera possunt?*

Rom.6.4. &7.6. & 8.1,&c. 9,10,&c. 2.Cor.5.17. Eph.2.15. & 4.23,24. Col.3.9,10.

A. Minimé. Nam fide Christum complectimur, qui nos non solùm à delictis mortéque liberos reddit, & cum Deo reconciliat; verùm etiam divino Spiritûs sancti numine ac potestate, de integro nos generat, & revocat ad integritatis pietatisque desiderium atque curam, quam nos vitæ novitatem nominamus.

Rom.5.1,2. 1.Cor.13.2. Eph.3.17. Jac.2.20. 1.Pet.1.19,21, &c.

M. *Justitiam igitur fidémq; & bona opera naturalem quandam inter se conjunctionem habere affirmas, ob eámq; causam non magis esse disjungenda, quàm Christus, eorũ in nobis effector, à se ipso est separandus.*

A. Verissimum est.

M. *Ista ergò fidei explicatio humanos animos ab operibus officiisque pietatis minimè avocat?*

Psal.1.3. Matth.7.17,18. & 12.33,35. Rom.6.1,2,3,4, &c.

A. Nequaquam: bona enim opera fidei, ut stirpi suæ, inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vitæ cum virtute colendæ adeò non reddit hebetes, ut illarum potiùs aciem ad id quàm maximè

mè exacuat: planéque in numero vetè fidelium non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitiis omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat; ità se perpetuò gerens, ut qui vitæ suæ rationem à se esse repetendam intelligat. Gal.5.6. Eph.3.17. Col.2.6.7. Tit.3.8.

M. *Apertè igitur dicito, quâ ratione actiones nostræ Deo placeant, & quomodo ille eas remuneret.*

A. In officiis pietatis duæ res sunt maximè necessariæ. Prior, ut ea agamus quæ jure divino præcipiuntur: altera, ut in illis obeundis eum animum fidémque præstemus quam à nobis Deus requirit. Neque enim ulla sive opera, sive consilia Deo grata esse queunt, nisi fide commendentur. Deut.4.1,2. & 5.31,32, &c. Mar.7.6,7,8,9. & 10.17,19. Joan.14.15,21, 23. & 15.10. Rom.9.31,32. & 14.23. Heb.11.6.

M. *Si ergò & eadem illa bona opera, eâq; etiam fide ac mente, quam Deus nobis præfinivit, faciamus; quare, operum piorũ merito, in justorũ numero habendi non sumus?*

A. Justitiam, quam Deus approbet, planè cumulatéque perfectam, & juri divino usquequaque congruentem esse oportet: at nostra opera etiam absolutissima longè multúmque à Legis divinæ Luc.18.11,12,14. Rom.3.20. & 4.2. Job.4.18,19. & 15.14,15,16. & 25.4.5,6. Isa.64.6. Psal.143.2. Gal.2.16.

præscriptione discrepant, plurimísque de causis tum accusanda sunt, tum condemnanda: Proinde justi censeri divino judicio, factorum nostrorum ratione, nequaquam possumus.

M. *Verùm ista declaratio hominum interim mentes à sanctitatis studiis avertere; aut si non remissiores negligentioréſque in obeundis virtutis muneribus, at minùs saltem ad ea hilares atque impigras facere videtur.*

A. Nullo modo: edocuerunt enim nos sacræ literæ, quòd quemadmodum vitiosæ nostræ actiones Deum ignominiâ afficiunt, ità bona opera nostra illius honori inserviunt: nullus igitur inferorum damnationísque terror, nulla cœli gaudiorúmque omnium expectatio, nos vel à vitiis adeò avocare, vel ad rectè faciendum allicere deberet, æquè atque formido contumeliam aliquam majestati divinæ imponendi, studiúmque amplificandæ illius gloriæ, quam supra omnia semper magnificare oportet. Nam sicuti peccati pestis est ob eam rem maximè horribilis, quòd Deo, & ejus sacrosancto verbo sit dedecori; ità virtutis

Matth.5.16. 1.Pet.2.12.

Rom.2.24. 1.Tim.6.1. Tit.2.5. 2.Pet.2.2.

tutis ſumma laus decúſque in eo conſiſtit, quòd Deo per illam honos habeatur. Præterea opera bona proximis noſtris tum reipsâ, tum etiam exemplo proſunt: Diviníque erga nos amoris, noſtræque pariter in Deum gratitudinis, dum ejus præceptis paremus, clara indicia oſtendunt; fidei item & unà ſalutis etiam noſtræ ſigna patefaciunt. Non ergò inania nullíque prorſus uſui eſſe bona opera cenſebimus, propterea quòd juſtitiam ex illis non adipiſcamur.

Matth. 5. 16.

1. Pet. 2. 12.

Matth. 12. 33, &c. Joan. 14. 15, 21, 23. & 15. 10. Phil. 2. 12. 2. Pet. 1. 9, 10, &c.

M. *Verùm cùm noſtra opera vel optima, ut ipſe aſſeris, imperfecta ſint, quomodo Deo, cujus juſtitia eſt perfectio ipſa, accepta eſſe poſſunt?*

A. Fides eſt quæ Deum operibus noſtris facit benevolum, dum perſuaſum habet, eum legibus nos & judiciali jure perſequuturum non eſſe, nec factorum noſtrorum rationem ſtrictè à nobis repetiturum, neque acerrimâ juſtitiæ ſuæ normâ ea examinaturum eſſe: verùm cunctis eorum defectibus condonatis, Chriſti gratiâ, ut plenè perfecta, eſſe accepturum.

Rom. 9. 31, 32. Gal. 5. 6. Heb. 11. 4, 5, 6, &c. uſque ad finem. Pſal. 130. 3. & 143. 2.

M. *Quando igitur Deus per fidem,*

tum ut justi habeamur, nobis largitur; tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit: narra mihi, ingenitámne naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas?

Matth.16.17. Mar.9.23.24. Joan.9.38,39. 1.Pet.1.21. Luc.24.24,27, 45.46. Rom.10.8,14, 16,17. Col.1.9. 1.Tim.2.7. Luc.17.5.

A. Donum Dei, ídque eximium certè atque præcellens, fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti Spiritûs sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credendáque quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod percipientes Apostoli, à Domino precantur, ut fidem ipsis adaugeat.

M. *In tempore ipso in precationis mentionem incidisti: Postquam enim Legis divinæ Symbolique, hoc est, professionis fidei Christianæ declaratio est à te jam perfecta; supereſt ut proximo loco de oratione, gratiarúmq; actione dicatur. In expositione verò orationis, quæ est servanda distributio?*

A. Hæc (nisi aliter tibi visum fuerit) magister; ut primùm à quo; deinde, quâ fidentiâ; tertió, quo mentis affectu; postremó, quid sit precandum, declaretur.

M. *Principiò igitur narra mihi, quem putes*

putes precibus appellandum esse.

A. Unum Deum, præterea neminem.

M. *Quamobrem?*

A. Quoniam Deus vitam, præsidium, salutem nostram, bonáque universa solus in potestate ditionéque suâ tenet, par est ut omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus & expectemus; & ut in cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habeamus. Psal. 17. 7, &c. & 28. 46. & 78. & 104. & 107. tot.

M. *Quare divos sive pios homines, qui ex hac vita migrârunt, aut etiam Angelos non precabimur?*

A. Quia Deus nostram sui solius imprecationem, ut cultum qui ad ipsius majestatem propriè & privatim spectat, requirit; quam non licet alteri cuiquam tribuere. Psal. 50. 15; & 89. 26. Joan. 16. 23, 24. Isa. 48. 11.

M. *Ecquid præterea?*

A. Si in precatione alium aliquem præter solum Deum appellaremus, sine autoritate verbi divini, &, quod consequens est, sine fide, quæ verbo Dei nititur; id faceremus, quod facere, non esset Dei numini pietatem tribuere, sed in ejus gravem offensionem incurrere. Rom. 10. 8, 13, 16, 17. & 14. 23. Heb. 11. 6.

M. *Perge nunc exponere quâ fidentiâ*

mortales miſelli, qui multis modis ſumus indigniſſimi, Deum immortali gloriâ præcellentem compellare audeamus.

Pſal.79.8,9. Dan.9.18.

A. Precaturi, non in Dei conſpectum inſolenter nos damus, quaſi promeriti ut exaudiamur: verùm noſtram indignitatem agnoſcentes, Chriſti Mediatoris nomine aditum habemus; quo deprecatore, divinæ Majeſtatis benevolentiam nobis non eſſe defuturam confidimus.

Joan.14.13. & 16.23,24. Eph.2.18. 1.Tim.2.5. Heb.4.14,16. & 10.19,22.

M. *Quâ ratione in hanc quam dicis ſpem adduceris?*

A. Promiſſis divinis nobis in ſacris literis per Chriſtum factis fidem habeo; nihil dubitans, quæcunque certâ fide à Deo Patre Chriſti nomine precamur, quin ea, quantum quidem nobis conducent, exoraturi ſimus.

Matth 21.21,22. Mar.11.22,23,24 Joan.14.13. & 16.23,24. Heb.10.19,22,23 Jac.1.6,7. & 4.3.

M. *Jam, quo mentis ſenſu Deus implorandus ſit, declara.*

A. Si miſeriarum ſcelerúmque noſtrorum, quæ nos opprimunt, recordatio, acerbiſſimos, ità uti par eſt, animorum dolores nobis commoveat: fieri aliter non poteſt quin omnibus exoptemus votis, ut ex illâ conſcientiæ ſolicitudine, quæ nos ità vexat, eripiamur: atque ità

Pſal.6. & 38.tot. & 50.15. & 123.tot. Rom.7.18,&c. & 8.22,23,26. & 12.12. 2.Cor.3.4,5. Luc.18.1,5,7. Eph.6,18.

omni

omni obſecratione, obteſtatione, ſummóque mentis ardore, divinam miſericordiam & auxilium efflagitabimus. Col.4.2,12. 1.Tim.2.1.

M. *In precatione igitur verba ſolùm ex ore fundere ſatis non erit?*

A. Pollicetur Dominus ſe propè adfuturum, auxiliúmque laturum iis ſolùm qui verè ipſum, hoc eſt, memori mente implorant; eorum enim vota ſibi pergrata eſſe: quamobrem neceſſarium eſt eam orationem, quâ in precatione utimur, nobis eſſe cognitam, ut lingua atque mens uno conſenſu jungantur. Pſal.34.15. & 145.18,19. 1.Cor.14.7,11, 14,15.

M. *Fáſne eſt quæcunque, quorum deſiderio aliquo tenemur, à Deo precari?*

A. Deus prohibeat, ut Chriſtiani homines Chriſti nomine quicquam à Deo poſtulent, quod ſit contra Dei & Chriſti voluntatem; atque ità & indignum ſit quod largiatur Deus, & nobis etiam accipere pernicioſum. Quam ob cauſam, nè affectione animi impulſi inconſideratè in precatione aberremus, certa nobis formula reguláque eſt ab ipſo Chriſto expreſſa, ad quam preces noſtras perpetuò debemus accommodare. Matth.7.11. & 20.22. Jac.4.3. 1.Joan.5,14,15. Matth.6.9,10,&c. Luc.11.1,2,&c.

M. *Quanam ea eſt?*

A. Eadem

A. Eadem nimirum ipſa quam divinus ille Præceptor auditoribus ſuis, nobíſque per eos univerſis, præſcripſit: in qua cuncta quæ à Deo poſtulari licet, quæque nobis impetrare expedit, breviter comprehenſa perpaucis ſententiis complexus eſt; quæ precatio de Conditoris nomine *Dominica* nuncupatur. Si igitur cœleſtem Magiſtrum divinâ voce præmonentem audiemus, haud unquam à precationis rectæ præſcripto deerrabimus.

M. *Dominicam igitur precationem pronuntia.*

Matth.6.9,&c. Luc.11.2,&c.

A. Precaturi, inquit Dominus, ità loquimini: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, ſic etiam in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et nè nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo: quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria, in ſecula. *Amen.*

M. *An exiſtimas nos iſta ad verbum expreſſa ſemper debere recitare, ità ut uno verbo*

verbo aberrare non liceat?

A. Licitum eſt ſine ulla dubitatione verbis aliis Deo preces adhibere, ſi modò à precationis hujus ſenſu non declinemus, eâque fiduciâ atque mente quam antè dixi, Deum imploremus.

M. *Quot ſunt Dominicæ Precationis partes?*

A. Poſtulata quidem ſex, aut, ut quidam partiuntur, ſeptem complectitur: ex duabus tamen universè partibus conſtat: ex quibus una priores tres poſtulationes continens, ad divinam gloriam directò ſpectat: altera ad noſtram peculiariter utilitatem attinet, & tres aut quatuor poſteriores petitiones comprehendit. *Partes Dominicæ Precationis.*

M. *Cur Deum ità nominatim compellas, dicens,* Pater noſter?

A. Quoniam non ut abſenti, ſurdóve verba facio; ſed Deum Patrem ut præſentem invoco, pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquam enim alioquin opem ab eo peterem. Pſal. 33. 13, 14. & 34. 15, 17, 18. & 94. 9, 10, 11. & 139. 1, 2, &c. & 145. 18, 19.

M. *Verba ſigillatim paulò accuratiùs excutiamus: Deum quare nuncupas* Patris *nomine?*

A. Quia

Matth. 21. 21, 22. Mar. 11. 22, 23, 24 Joan. 16. 23, 24. Heb. 10. 19, 22, 23 Jac. 1. 6, 7. * Rom. 8. 15, 16. Gal. 4. 6. Matth. 7. 7, 11. Luc. 11. 9, 13.

A. Quia rectè precandi fundamentum, ut superiùs diximus, in exorandi spe firma positum est, voluit Deus suavissimo nos * *Patris* vocabulo ipsum appellare, ut fidenter ad se, suíque auxilii summa cum expectatione, haud aliter ac suum filii parentem assolent, accederemus: imò ut spe tam multò meliore, quàm ulli liberi de naturali patre habere possunt, ipsum adeamus, quàm longè Deus cœlestis ille Pater, potestate, bonitate, propensâque ad juvandum voluntate, terrestribus parentibus universis excellit.

M. *Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?*

Malac. 1. 6. Matth. 26. 39, 42.

A. Ut in precando debitam à liberis, Patri cœlesti, pietatem, honorem, obsequium præstemus; eóque animo, qui filiis Dei convenit, affecti simus.

M. *Quare Deum promiscuè nostrum Patrem, potiùs quàm tuum propriè nominas?*

Psal. 22. 1, 2, Rom. 1. 8. 1. Cor. 1. 4. * Rom. 12. 4, 5, 10, 16.

A. Pio cuique licitum esse fateor, Deum appellare suum: * is tamen amoris inter Christianos ardor esse debet, ut unusquisque, quod ad omnium commune

ne

ne commodum attinet, ſpectaret: quam ob cauſam, in univerſa iſta poſtulatione nihil à reliquis ſeparatim, verùm publico cunctorum nomine omnia efflagitantur. 1.Cor.10.24. & 12.12,&c. 21,&c. 25,26, &c. & 13.5.

M. *Ecquid amplius?*

A. Divites & optimates commonefiunt, nè pauperes humilioreśque contemnant; ſed ut eos, tanquam germanos fratres, benevolentiâ complectantur, quibus Deus filiorum honorem tribuere non dedignatur. Rurſum verò tenuiſſimi quique miſellíque homines, qui in hac vita maximè neglecti eſſe ſolent, hâc interea ſpe mentes ſuas poſſunt recreare, quòd patrem in cœlo ſummâ præditum poteſtate, ſibíque benevolentiſſimum habeant. Mal.2.10. Joan.8.41. Eph.4.5,6. Jac.2.1,2,3,5. Deut.10.17,&c. Pſal.10.17,18. & 68.5,6. & 146.6,7,8.

M. *Quare Deum ais in Cœlo eſſe?*

A. Propterea quòd credam Deum in ſempiternæ & feliciſſimæ beatitudinis excelſiſſimo gradu, cœlíque quaſi arce altiſſimâ imperium gerentem, rerum ſimul omnium præpotentem eſſe, & ſupera, infera, media, univerſa, ut in præſentia ſua conſpectúque poſita, intelligere atque gubernare. Pſal.11.4,5,&c. & 20.6. & 33.13, 14. & 115.3.

M. *Ec-*

M. *Ecquid præterea?*

Col.3.1,&c. *A.* Monemur nè quicquam Deo non dignum poſtulemus, ſed ut cœleſtem patrem alloquentes, mentes à terra rebúſque terrenis exuſcitemus atque avocemus; ſuperáque & cœleſtia meditantes, Rom.8.17. Eph.1.14,18. Heb.9.15. 1.Pet.1.3,4. feliciſſimam illam parentis noſtri beatitudinem, cœlúmque, ut paternam per Chriſtum hæreditatem, ſummâ cupiditate expetamus.

M. *Aperto igitur nobis nunc tam feliciter veſtibulo hoc primo, ingreſſionéque ad precandum, perge ad primam petitionem.*

A. Principiò petimus, ut *Dei nomen ſanctificetur.*

M. *Hoc quam habet ſententiam?*

Joſ.24.14.23. Pſal.89.5,6, &c. & 96.1,2,3, &c. & 97.7,9. & 113. & 115. & 135. & 145. tot. Joan.4.23,24. Rom.1.23. & 11. 36. & 16.27. 1.Cor.10.31. Eph.3.20,21. 1.Tim.1.17. *A.* Poſtulamus primúm, ut divinum nomen mortalibus quàm maximè cognitum manifeſtúmque reddatur, ejúſque honor atq; decus ubiq; terrarum & gentium, ità ut convenit, illuſtretur: Utque fictorum futiliúmq; deorum nominibus prorſus obliteratis & abolitis, ſolius Dei cœleſtis Patris divinum nomen atque majeſtas in honore habeatur, atque ab omnibus omnium ætatum hominibus, ubicunque locorum atque gentium, puris

ris integríſque mentibus imploretur.

M. *Quid adhuc ſupereſt?*

A. Optamus nè in ſacroſanctum Dei nomen, ob aliqua delicta noſtra, maledicta conferantur, illíq; quaſi infamia quædam inferatur: ſed ut potiùs per noſtram in Deum religionem, beneficentiámque erga homines, divinum nomen omni laude cumuletur. Isa. 52. 5. Ezech. 36. 20, 21. Rom. 2. 24. Matth. 5. 16. 2. Theſſ. 1. 11, 12.

M. *Perge porró.*

A. Proximo loco poſtulamus, ut Dei regnum adveniat, hoc eſt, nè divinam ſui verbi, atque Evangelii Chriſti veritatem, per quam in innocentium piorúmque hominum cordibus Deus regnat, obſcurâ caligine tectam latere patiatur; ſed ut ejus notitia mortalibus indies clariùs illuceſcat, cœleſti eos doctrinâ erudiens: Optamúſque, ut Deus ſe velit opponere verſutis fallaciis, & frangere atq; extinguere furentes impetus Satanæ, ſceleratorúmque hominum, qui veritatem vel commentitiis fabulis obſcurare, vel ſævitiâ oppreſſam radicitus tollere moliuntur. Matth. 9. 38. & 24. 14. & 28. 19, 28. Luc. 4. 17, 18, &c. Joan. 17. 17, 20. 2. Cor. 3. 15, 16. & 4. 2, 4. &c. Epheſ. 6. 18, 19. 2. Theſſ. 3. 1, 2. Matth. 13. 13, 25, 38, 39. & 15. 2, 3, 5, 6. Mar. 7. 3, 4, &c. 7. 8, 9, &c. Joan. 16. 2, 3, &c. & 17. 14, 15.

M. *Proſequere.*

A. Oramus, ut Deus per ſacrum ſuum Spí-

Joan.16.13. Eph.3.16. Luc.22.31,32. Rom.6.12,&c. & 8.5.9,&c. & 16.20. Gal.5.15,16,&c. Eph.6.10,&c. 17,18,19,&c. 1.Pet.5,8,9.

Spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium qui sunt de ipsius Ecclesia, in qua, ut in Regno suo, propriè dominatur; eósque, ut suos milites, ope atque virtute suâ roborare velit, quò strenuè contra diabolum, mundum, appetitúsque vitiosos arma capere possint, illísque devictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipsius pariter atque nostris hostibus conculcatis atque protritis, Deus universa sub ditionem dominationémque suam subjungat, gloriosissiméque triumphum agat; & nos etiam, ut suos per Christum liberos atque hæredes, sempiterni tandem sui regni participes faciat.

Matth. 25.34,41, 48. Rom.8.16,17,18. 1.Pet.1.3,4. Tit.3.7.

M. *Quid est deinceps in oratione dominica?*

Psal.40.8. Matth.26.42. Joan.5.30. & 6.38. Eph.6.1.

A. Ut *Dei voluntas fiat.* Par enim est, ut liberi ad parentum arbitrium totos se accommodent; non è contrario, ut parentes filiorum arbitratu vivant.

M. *Quare adjungis, ut in terra fiat, itidem ac in cœlo, Dei voluntas?*

Rom.8.5,7,&c.

A. Cùm terrenorum hominum animi variis ardentes desideriis, ad ea expetenda perficiendáque concitentur, quæ

Deum

Deum graviſſimè offendunt: precamur ut divino Spiritûs ſui inſtinctu noſtras omnium mentes ad majeſtatis ſuæ nutum ità totas convertere atque formare velit, ut nihil unquam, quod ſit contra divinam ipſius voluntatem, appetamus aut exoptemus. Rom.8.2,5,9,13; &c.14,15,&c. 1.Cor.2.12,&c. &3.16.

M. *Perge.*

A. Oramus etiam, ut quæcunq; nobis de divina voluntate obvenire animadvertimus, ea non tantùm toleranter, ſed & libenter etiam feramus, & perferamus. Præterea, cùm angeli ipſius, cœleſtes illæ mentes, præclariſſima item aſtra, Sol, Luna, cæteráq; ſydera ab ipſo condita, divinæ ejus voluntati aſſiduè obtemperent, optamus ut univerſi in terris mortales, exemplar hoc obedientiæ nobis ante oculos in cœlo propoſitũ imitantes, majeſtatis ſuæ nutum intueamur, nóſque totos ad illum accommodemus; ut quemadmodum in cœlo, ità & in terra nullus reperiatur, qui ſacroſanctæ Dei voluntati adverſetur aut reclamet. Act.21.14. 1.Pet.3.17. & 4.12,13,&c. Pſal.19.1,&c. & 91.11,&c. & 103.20,&c. & 104.4. & 135.7,&c. & 136.7,8,9. Heb.1.6,7,14. Apoc.7.11,&c. & 19.10. & 22.9.

M. *Eaquid amplius?*

A. Quando Deus voluntatem ſuam in ſacris literis apertiſſimè declaravit, quod Deut.4.2. & 5.32. & 28.14.

Matth.7.21. & 12.50. & 15.3, &c. 2. Cor.3.6,14. Gal.3.15,17.

etiam vocabulo *Testamenti*, hoc est, *Supremæ suæ voluntatis* eas nuncupans, clarè indicavit; minimè est dubitandum, eos, qui de scripturarum sententia discedunt, à Dei etiã sensu omnino aberrare.

M. *Quando ad ea, quæ quæsita sunt de priore Dominicæ precationis parte, quâ tres illæ petitiones ad divinam gloriam propriè spectantes continentur, satis jam respondisti; ad posteriorem nunc partem, quæ ad res nobis utiles respectum habet, commodè transibimus.*

A. Posterioris partis primum postulatum est, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

M. Panis *vocabulum quid significat?*

Psal.104.15,27. & 105.9,10,11, &c. & 144.10, 11, &c. & 145. 14,15,16.

A. Non ea solùm quæ victum nobis vestitúmq; necessarium subministrant; sed & alia universa quæ ad subsidia conservationémque vitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessariò pertinent.

M. *Nunquid præterea nobis suggerit nomen* panis?

Psal.78.18,&c. 29,30,31.& 106.14,15.

A. Nè ad delicias epularum lautissima quæque, néve magni vestimenta pretii, aut sumptuosum apparatum, voluptatis

luptatis causâ, solicitè consectemur, ac congeramus: sed ut lautitiam luxuriémque aspernantes, modico, temperato,& salutari victu, cultúq; parvo & commodo contenti simus. Matth. 6.25, &c. Luc.16.19,&c. 1.Cor.10.6. 1.Tim.6.7,8,9. Heb. 13.5.

M. *Quâ ratione panem vocas nostrum, cùm eum à Deo tibi donari flagites?*

A. Dei dono noster efficitur, cùm ipse eum, meritis licèt nostris non debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur. 1.Cor.4.7. 1.Tim.6.17. Jac.1.17.

M. *An ob aliam aliquam causam noster panis nuncupatur?*

A. Commonefacit nos hoc vocabulum,ut victûs quærendi causâ, in laboribus nos corporis exerceamus, aut aliis eum bonis modis justè nobis acquiramus; útque eo contenti, nunquam alienum quicquam avarè aut dolosè aucupemur. Gen.3.19. Eph.4.28. 2.Thess.3.8,10, 11,12.

M. Quando ut industriâ nostrâ victum comparemus Deus nobis mandavit, quare panem ab illo petis?

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laboriosè solicitéque contereremus, nisi sedulitas nostra, Dei munere, prosperos exitus consequatur. Psal.127.1,2. 1. Cor.3.6,7.

M. *Opulentósne etiam homines divitiis copiísque omnibus affluentes, victum quotidianum à Deo postulare debere putas?*

Deut.8.3. Psal.34.9,10. & 78.29,30. Luc.1.53.& 4.4. & 12.15. 1.Tim.6.17. Apoc.3.16,17.

A. Nequicquam rerum omnium, quas natura desiderat, abundantiam comparabimus, nisi divinâ virtute salutares nobis vitaléſque fiant. Qua etiam de causa, post cœnam quoque, ut cibum quotidianum, quo jam usi sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, ut eum vitalem nobis, salutarémque faciat, precamur.

M. *Quare hæc verba* quotidianum & hodie *adjunguntur?*

Matt.6.25,&c.34. Luc.10.40,&c. Phil.4.6. 1.Tim.6.9,10. 1.Pet.5.7.

A. Ut à curis & aviditate omni abhorrentes, studioséque munera nostra exequentes, à beneficentissimo ea parente quotidie flagitemus, ad quæ ille quotidie largienda promptissimus esse solet.

M. *Perge ad reliqua.*

A. Quinto postulato peccatorum nobis veniam à Deo dari petimus.

M. *Estne hæc venia omnibus necessariò petenda?*

Psal.14.1,3. & 53.1,2,3. Rom.3.10,11, &c.23.

A. Omnino: nemo enim omnium hominum reperiri potest, qui non crebrò à debito officio declinet, sæpenuméroque in divini numinis gravem offensi-

fensionem non cadat. Proinde qui peccata sua non agnoscunt, neque Deum, ut illis ignoscat, precantur, sed Pharisaico illo more atque exemplo, quasi integros se atque sanctos coram Deo, aut, ut verè loquar, contra Deum gloriando efferunt: illi de numero piorum, quibus ista precationis norma, ad quam dirigantur, est præscripta; & à spe veniæ peccatis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Christum misericordia atque benignitate sita est, sese omnino eximunt. Istuc namq; est, quòd Christus non ad innocentes, sed ad nocentes (ut peccata scilicet pœnitendo corrigant) vocandos, se in mundum hunc venisse profitetur.

Joan. 8. 7. Jac. 2. 10, 11. 1. Joan. 1. 8, 10. Luc. 18. 9, 11, &c. 13, 14.

2. Cor. 5. 15, 18, &c. Joan. 1. 7, 9. 1. Joan. 2. 12. Matth. 9. 13. 1. Tim. 1. 15.

M. *Conditio illa quamobrem addita est?*

A. Rationi maximè consentaneum est, ut precemur, à Deo ità nobis veniam dari, sicuti nos eis, qui nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim ad aliis ignoscendum propensi reperiamur, & Dei parentis nostri imaginem misericordiâ exprimentes, ità nos geramus, ut ejus esse liberi agnoscamur; apertè testificatur, non esse à se quicquam aliud expectandum, nisi gravissimi supplicii acerbi-

Matth. 5. 7. & 6. 14, 15. & 7. 1, 2. & 18. 24, &c. 35. Luc. 6. 36, 37, 38. Jac. 2. 13.

tatem. Nam qui, ut clementiâ in alios utatur, in animum inducere non potest, eadem, summi juris normâ, sententia de illo sine ulla venia feretur.

M. *Annon ergò nostra lenitas à Deo promereri ut nobis ignoscat, aut quædam quasi mutua gratia illi relata videri possit?*

Rom.3.24,25. & 11.5,6. Gal.5.4.

A. Nequaquam: gratuitò enim tum Deus veniam non daret, neque solus Christus supplicio suo peccata nostra expiâsset, pro quibus nemo alius ullâ re aliâ compensare, aut Deo quicquam retribuere potest.

M. *Transeamus jam ad sextum postulatum, quod quidam in duo partiuntur.*

A. Eo petimus, *Nè nos inducat in tentationem, sed à malo liberet.*

M. *Quare ità precamur?*

A. Sicuti antea, ut præteritis ignoscat, precati sumus; ità nunc obsecramus, nè à nobis unquam posthac peccetur. Nobis verò naturaliter mentes ità sunt ad prospiciendum improvidæ, ità infirmis sumus viribus ad propulsandum multiplices insidias, incursiones, atque illecebras Satanæ, mundi, concupiscentiæque nostræ propriæ; ut fieri aliter non possit,

Matth. 12.43,44,45. Joan.5.14. & 8.11. 2.Pet.2.20,21,22 Matth.10.16. & 26.41.

sit, quin succumbamus, nisi Deus suo nos numine corroboret, suæque potentiæ armis tegat: perfugium ergò unum salutis est, ut nos optimi maximi patris tutelæ suppliciter commendantes, eum obtestemur, nè nos malitiosis ullis machinationibus superari patiatur; sed ut ex omnibus nos malis eripere, & perpetuò conservare velit.

Luc.22.31,32. 1.Cor.27,&c. 2.Cor.11.3. Eph.6.10,11. 12,&c. Jac.1.14. & 4.1. 1.Pet.5.8,9. 1.Joan.2.15,16. Rom.16.20. 2.Tim.4.17,18.

M. *Reliqua est adhuc dominicæ precationis clausula.*

A. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula. Amen.

M. *Quamobrem precationem suam hoc modo concluſit Christus?*

A. Ut nobis confirmaret, divinam potentiam atque bonitatem tam infinitè immensam esse, ut nihil omnium rerum sit, quod Deus nobis id ritè postulantibus dare aut non possit, aut non velit; quod etiam vocabulum *Amen*, hoc est, *ità fiat*, ut appositа ad extremum veritatis nota, in animis nostris quasi consignat

Matth.7.10,11. & 21.22. Joan.16.23. 2.Cor.1.9,10,20. & 9.8,&c. Eph.3.20. 1.Tim.6.15,16. Jac.1.6.

M. *Quam ob causam gloria divina postremò memoratur?*

A. Ut preces omnes nostras laudatione divini numinis concludendas esse

1.Cor.10.31. Eph.3.20,21.

Phil.1.11. 1.Tim.1.17. Judæ.25.

intelligamus: hic namq; est finis ille, quo omnia, quæ rogatu nostro à Deo impetrare cupimus, nostráq; consilia, sermones, opera, atq; universa omnino dirigēda sunt. Hujus enim rei causâ à Deo cōditi, atq; in hoc mundo collocati sumus.

M. *Prosequere.*

Psal.29.1,2. &34.1,2,3.&c. &50.14,15,23. &92.1,2. &95.&96. &105. tot. Rom.15.6. 1.Thess.1.2. 2.Thess.1.3. Luc.17.17. Joan.5.44. Rom.1.21,25. 1.Pet.4.11.

A. Huc accedit, quòd de Dei benignitate, justitiâ, sapientiâ, potentiâ magnificè glorioséque prædicare; illíque nostrâ, & universi generis humani causâ, gratias persolvere, pars sit honoris divini ad illius majestatem, pariter cum precatione, peculiariter spectans: quia nisi illum piè veneremur, non tantùm tam magnâ ejus multiplicíque beneficentiâ nos minimè dignos, ob ingratitudinem, præbebimus; verùm etiam debitas tantæ in Deum impietatis pœnas meritissimè in perpetuum sufferemus.

M. *Quando homines etiam in nos benigni beneficique esse solent, nónne liceat illis quoque gratiam habere?*

1.Cor.12.6,11. 2.Cor.9.8,&c.12

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt; propterea quòd in illis tribuendis homines se reipsâ ministros

niſtros tantùm Deo præbent: atque ità gratus noſter in homines animus, in Dei autoris gloriam, ut ad proprium atque ultimum rerum omnium finem, refertur. Matth.5.16. 1.Pet.2.12. & 4.10.11.

M. *Quando de Lege Dei, Symbolíq; hoc eſt, profeſſione fidei Chriſtianæ, de precatione etiam atque gratiarum actione, quæſtio omnis ad exitum jam eſt adducta; annon commodè poſtremò de ſacramẽtis agemus?*

A. Commodiſſimé, præceptor: nam ea precationis ſecum & gratiarum actionis conjunctionem perpetuò habent. Matth.26.26,&c. & 28.19. Joan.3.5. Act.2.38,&c. 1.Cor.11.23. Tit.3.5.

M. *Dic mihi igitur, quot in Eccleſia ſua ſacramenta deſignavit Chriſtus?* Matth.3.11,&c. & 26.26,27,28. Mar.16.16. Joan.3.5. Act.2.38. 1.Cor.10.16. & 11.24,&c. Gal.3.26,27.

A. Duo: Baptiſmum, atque Cœnam Dominicam.

M. *Sacramenti nomen quid ſignificat?*

A. Sacramentum eſt externa divinæ erga nos per Chriſtum benevolentiæ beneficentiæque teſtificatio, ſigno aſpectabili arcanam ſpiritualémque gratiam repræſentans; quâ Dei promiſſiones de remiſſione peccatorum, & æternâ ſalute per Chriſtum datâ conſignantur, & earum veritas in cordibus noſtris certiùs confirmatur.

M. *Sacramentum quot habet partes?*

A. Duas:

Matth.3.11, &c. & 26.26, &c. Joan.3.5. 1.Cor.10.16.

A. Duas: extraneum elementum, ſive rem creatam, quod eſt ſignum aſpectabile; & arcanam gratiam, quæ conſpicua non eſt.

M. *In baptiſmo quod eſt ſignum extraneum?*

Matth.3.11,12, &c. & 28. 19. Joan. 3.5. 1.Cor.10.16. Act. 8.36,37,38.

A. Aqua quâ baptizatus tingitur vel perfunditur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.

M. *Quæ eſt occulta & cœleſtis gratia?*

Mar. 1.4. Act.2.38, &c. & 22.16. Rom. 6.3, &c. Gal.3.26,27. 1. Pet. 3.21.

A. Venia criminum, & regeneratio: has ambas per mortem & reſurrectionem Chriſti conſequimur; & illarum eſt hoc ſacramentum nobis quaſi obſignatio quædam atque pignus.

M. *Baptiſmi vim & effectum paulò adhuc apertiùs explicato.*

Eph.2.3,19,20. Tit.3.4,5, &c. Mar.16.16. Joan.3.5. Rom.6.3, &c. 1.Cor.12.13. 1.Pet.3.21.

A. Cùm naturaliter filii iræ, hoc eſt, in graviſſima apud Deum offenſa, & ab ejus Eccleſia ſive familia alienati ſimus; per baptiſmum in Eccleſiam recipimur, certúmque habemus nos jam Dei filios eſſe, & cum Chriſti corpore copulatos, in illúdque quaſi inſitos eſſe, ejuſque membra factos, in eodem cum ipſo corpore concreſcere.

M. *Quæ ab eis, qui baptiſmo ſunt initiandi, requiruntur?* *A.* Pœni-

A. Pœnitentia & Fides. Mar.1.4,15. & 16.16.

M. *Hæc paulò copiosiùs declarato.* Act.2.38,&c. & 8.36,37, &c. & 16.31,33,34. & 19.4,5. & 22.16.

A. Anteactæ primò vitæ nobis est graviter pœnitendum, certáq; est habenda fides, Christum suo sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ità nos Deo acceptos reddidisse; ejus etiam spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissúmque in baptismo factum elaborandum est, ut cupiditates omnes coerceamus, útque vitæ integritate nos Christo quasi indutos, & ejus divino numine instinctos esse, perspicuum faciamus. 1.Cor.12.13. Rom.6.3,&c. & 13.12,13,14. Gal.3.26,27. Eph.4.20,21. Col.2.12.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?*

A. Quia de Dei Ecclesia sunt, divináq; benedictio atq; promissio, Ecclesiæ per Christum (in cujus fide baptizantur) facta, ad eos pertinet. In quarum rerum cognitione & fide, ipsi ineunte puericiâ imbuendi sunt, ut agnoscant, quid in Baptismo spoponderint atq; professi sint; illíque sponsioni, vitæ etiam sanctitate, quantum quidem conniti possunt, satisfaciant. Gen.9.9. & 17.7,8. Mar.10.14,16. Rom.3.3. & 4.21,22,&c. & 6.3, &c. Gal.3.27. Eph.4.20,21, &c. Col.2.11.

M. *Cœna*

M. *Cœnæ Domini quis est ordo?*

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domino assignatus: qui eâdem quâ proditus est nocte, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, dicens, Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum, peractâ cœnâ, accepit: & cùm gratias egisset, dedit eis, dicens, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem. Quotiescunq; enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec venerit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summâque fide servare, atque ex hoc præscripto cœnam Domini celebrare oportet, usque dum ipse redeat.

Matth. 26. 26, &c. Mar. 14. 22, &c. Luc. 22. 19, &c. 1. Cor. 11. 23, 24, &c.

M. *Quem ad finem?*

A. Ut mortis Domini, beneficiisque maximi in nos per eum collati, recordationem grati & memores in perpetuum ha-

Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24, 26, &c.

habeamus: ûtque quemadmodum per Baptiſmum de integro nati ſumus; ità cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad ſpiritualem æternámque vitam aſſiduè confirmemur. Atque ob eam ipſam cauſam, ut ſemel in lucem edi, ità & baptiſmo ſemel expiari ſat eſt: ſed ut nutrimenti, itidem & cœnæ Dominicæ uſus frequenter eſt iterandus.

Joan. 6. 27, 32, 35, 48, &c., 54, 55, &c. 1. Cor. 10. 16.

M. *Quot ſunt partes hujus Sacramenti?*

A. Ut in Baptiſmo, ſic & in cœna Dominica duæ ſunt partes: quarum una terreſtris eſt, & quæ ſenſibus percipi poteſt; altera cœleſtis eſt, & quæ ſub externos ſenſus non cadit.

M. *Quæ eſt terrena atq; aſpectabilis pars?*

A. Panis & vinum, quæ utraque expreſſo juſſu Domini ſunt ab omnibus accipienda.

Matth. 26. 26, 27. Mar. 14. 22, 23. Luc. 22. 19, 20.

M. *Cœleſtis pars illa, & ab omni ſenſu externo longè disjuncta, quænam eſt?*

A. Corpus & ſanguis Chriſti, quæ fidelibus in cœna Dominica præbentur, ab illíſque accipiuntur, comeduntur, & bibuntur, cœleſti tantùm & ſpirituali modo, verè tamen atque reipſâ: adeò quidem ut veluti panis ſuſtentandi corpora

1. Cor. 11. 33, 34. Joan. 6. 27, 35, &c. 48, &c. 63, &c. 1. Cor. 10. 16.

pora, sic Corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem pascendi maxi-
Psal.104.15. mam habeat facultatem: & veluti vino mentes hominum lætitiâ excitantur, & reficiuntur vires; sic & animæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatæ relevantur: hoc enim modo corpus & sanguis Christi in cœna Dominica recipiuntur. Christus enim omnibus, qui ipsi fidunt, tam certò corpus & sanguinem suum impertit, quàm pro certo habent, panem se atque vinum ore stomachóq;
Joan.6.51,54. accepisse. Cœna etiam Dominica vitæ nobis sempiternæ signa communicans, immortalitatis nobis nostræ pignus, atque resurrectionis obses existit.

M. *An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi convertuntur?*

Matth.26.26. &c. Mar.14.22.23. Luc.22.19,20. 1.Cor.11.23,24, 25,26,27,28. *A.* Nequaquam: nam hoc esset naturam Sacramenti, in quo tum cœlestis, tum terrena materia continetur, delere; veritatémque Corporis Christi in dubitationem adducere; illísque etiam, qui Sacramentum sunt accepturi, reformidandi atque refugiendi occasionem offerre.

M. *An*

M. *An fuit inſtituta à Chriſto cœna, ut Deo patri hoſtia pro peccatis expiandis immolaretur?*

A. Minimé: nam Chriſtus mortem in cruce occumbens, unicum illud ſempiternum ſacrificium ſemel in perpetuum pro noſtra ſalute obtulit; nobis verò unum hoc tantùm reliquum eſſe voluit, ut maximum utilitatis fructum, quem ſempiternum illud ſacrificium nobis præbet, grati ac memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipuè præſtare debemus. Heb.7.26.&c. & 9.12.&c. 25. &c. & 10.10,12, 14,18. Luc.22.19. 1.Cor.11.24, 25,26. Heb.13.15,16.

M. *Quomodo officio noſtro ſatisfaciemus ut ritè cœnam Dominicam celebremus?*

A. Si noſmet ipſos excutiamus, exquiramúſque nunquid verè Chriſti membra ſimus. 1.Cor.11.28,29.

M. *Illud quibus ſignis cognoſcemus?*

A. Initio, nobis ob admiſſa peccata vehementer eſt pœnitendum: deinde certâ divinæ per Chriſtum miſericordiæ fiduciâ nixis atque confiſis bene ſperandum, partáque nobis per illius mortem ſalus gratiſſimis eſt animis proſequenda: præterea, integrè in poſterum, ſanctéque vivendi ſtudium nobis Jer.24.7. & 29.12,13. Joel.2.12,13,&c. 15,16,&c. Luc.22.19. 1.Cor.11.24, 25,26. Rom.5.8,9. & 8.4,5,&c. 1.Tim.1.14,15, 16. 1.Pet.1.13,14, &c. 21,22. & 4.1,2,3,

&

& voluntas propensa atque constans
Matth.22.39. Joan.13.34.35, &c. 1.Cor.10.17. & 13. tot. susceipienda est: denique, quando cœna Domini hominum inter homines consociationis atque amoris clara indicia ostendit; proximis, hoc est, toti humano generi, benevolentia, remoto procul omni odio atque invidiâ, fraternè est præstanda.

M. *Cùm de præcipuis fidei Christianæ capitibus satìs multa, sicuti existimo, te jam interrogârim: experiri adhuc volo, quàm breviter atque expressè summam omnium, quæ sunt hactenus tractata, possis exponere.*

Deut.4.1,2,13. Psal.19.6.7,&c. & 119.4.&c. Matth.19.16,17. Luc.10.25,&c. Rom.2.12.13. & 3.19,20. & 4.15. Gal.3.10. 2.Cor.3.7. & 7.9,10,&c. Rom.1.15,16. Act.13.38,39. *A.* Principiò, Lex divina, decem explicata præceptis, perfectam mihi ante oculos piè vivendi regulam proponit, ad quam vitam meam dirigere atque formare debeo; constitutâ, si uspiam aberrem, æternæ in me damnationis pœnâ: per Legem igitur peccata mea, Deúmq; ob ea irâ in me incensum, & sempiternam mortem divinâ mihi justitiâ debitam esse agnosco; quæ cogitatio horribili formidine timoréq; ex peccatorum conscientia animum meum percellit: unde cùm neque prudentiâ, neque viribus aut potestate meâ, neque ullâ humanâ

manâ angelicâve ope, aut auxilio, neque ullo alio modo aut ratione posse me omnino liberari intelligam; Evangelium me edocet, Christum Dei filium hominem sine peccato factum, morte suâ meritas debitásque peccatis meis pœnas persolvisse, Dei patris sui in me iram suo sanguine restinxisse, & me rursum in gratiam ipsius reconciliâsse, suæque justitiæ fecisse participem, & æternæ secum vitæ hæredē instituisse; quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam fidem Spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Evangelii insevit, eámque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimáque indicia & pignora divinæ erga me per Christum bonitatis, confirmavit. Quæ etiam fides, ut viva quædam atque ferax arbor, pietatis, justitiæ, aliorúmque bonorum operū fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficiis affecit, & ad utilitatem etiam atque exemplum salutare proximi. Cujus fidei incrementum, facultatémq; placendi Deo, & ista omnia præstandi, me, qui ex me-

Heb. 1.4,5,&c. & 9.9,12,14. & 10.1,2,3,&c.

Matth. 1.20,21. Joan. 1.14,29. Isa. 53.4,5,6, 10,11. Rom. 3.24,&c. Col. 1.20,21, 22,&c. Rom 3.23,24,&c & 10.4,&c.

Rom. 8.14,15,16, 17,&c. Gal. 2.16,&c. Rom 10.8,14, 16,17. 1. Cor. 12.3,6, 9,&c. Matth. 28.19,20. Mar. 16.15,16. 1. Cor. 10.16,17.

Psal. 1.3. Matth. 7.16,17. Luc. 1.74,75. Rom. 6.1,2,3. Gal. 5.6. Matth. 5.16. 1. Pet. 2.12.

Mat. 9.23,24. Rom. 1.7,&c. & 7.15,&c. & 9.16.

1.Cor.1.3,4. 2.Cor.3,5,&c. Phil.2.13. Eph.1.5,6,&c. 2.Thes.1.12. Joan.14.13. & 15.16. & 16.23. 1.Cor.10.31. Eph.3.20,21. Judæ 25. Matth.13.23. Luc.12.47. Rom.1.21. & 2.13. Eph.4.20,21. & 5.8,9. Phil.1.9,10,11. Col.1.5,6,9,10. Tit.1.16. Jac.1.22,23.&c. & 4.17. 2.Pet.2.20,21.

ipso maximè sum infirmus atque imbecillis, continuis atque ardentissimis precibus à Deo Patre bonorum omnium autore, in nomine Filii Jesu Christi Servatoris nostri, efflagitare, gratiásque illi maximas pro universis ab eo acceptis beneficiis assiduè agere oportet.

M. *Intelligo (mi fili) Christianæ pietatis præceptis te bene institutum esse, ejúsque summam memoriâ tenere. Reliquum est, ut ad istam rectæ intelligentiæ normam mores tuos ità formes atque commodes, nè sine causa videri possis harum rerum scientiam esse consecutus.*

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam (honorate Magister) neque quicquam omittam, quantum quidem à me elaborari queat, quo appellationem titulúmque verè Christiani possim sustinere: quinetiam humili

Luc.11.9,13. Jac.1.5,6,&c. Matth.13.19,20. Joan.15.16.

assiduâque prece atque obsecratione à Deo Opt. Max. suppliciter petam, nè divinam suorum præceptorum sementem, propter animi mei quasi nihil ferentis agri sterilitatem, interire patiatur; sed menti meæ, tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti suæ gratiæ imbre

Phil.1.3.

bre rigato, eam fertilitatem dare velit, ut uberrimas edam ſanctitatis fruges, in cœleſti horreo granarióque recondendas atque conſervandas. 1. Cor. 3. 7, 9. 2. Cor 9. 10, 14. Matth. 3. 12. & 13. 23. Joan. 4. 36. &c. Gal. 5. 22, 23, &c.

M. *Perge (mi fili) tenere iſtam viam quam inſtituiſti, nihil hæſitans quin ſicuti hoc conſilium atque propoſitum divino inſtinctu motus cœpiſti; ità ad exitum optabilem rationis atque inſtituti iſtius tui, jam ſanctis à te initiis orſi, feliciter ſis ipſius ductu perventurus, ad æternam tuam ſalutem, & Dei Opt. Max. gloriam: cui omnis laus, honor, gloria, ſempiternis eſt ſeculorum ætatibus tribuenda.* 2. Cor. 8. 10, 11; Phil. 1. 6, 9. &c. & 2. 13. Rom 6. 22, 23. Matth. 5. 16. 2. Cor. 9. 10, 11, 12, &c.

FINIS.

Admonitio Matutina.

Eph.5.14. *EXpergiscere qui dormis, & excitare à mortuis, & illucescet tibi Christus.*

Rom.13.11. *Tempestivum est nos jam è somno suscitari.*

12. *Præteriit nox, dies appropinquat: abjiciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis sumamus.*

13. *Honestè nos, ità ut in clara luce versantes decet, geramus: & Domino Jesu Christo induamur.*

Matth.5.16. *Ità luceat hominibus vitæ nostræ splendor, ut, nostra opera bona conspicientes, gloriam Patri nostro cœlesti tribuant.*

Sap.6.12. *Sapientia res est excellentissima, & quæ nunquam evanescit: ab illis verò qui eam admirantur & exquirunt, facilè invenitur, atque obtinetur.*

13. *Eos qui ipsam expetunt antevertit, ut sese illis ultro offerat.*

14. *Qui primo diluculo illi invigilat, non multum laboris sustinebit: præsto enim illi ad portam erit in foribus ejus assidens.*

Eccles.2.13. *Sapientia stultitiæ tam longè præstat, quàm lumen tenebris antecellit.*

Psal-

Psalmus Matutinus.

DEo tribuite laudem, O pueri: servi ejus laudibus efferte nomen Domini. Psal.135.1.

Nomen Domini gloriosè prædicetur: ex hoc tempore in omnem æternitatem.

Summâ laude celebrandum est nomen Domini, ab ortu solis ad occasum.

Tuus, O Deus, est dies, & tua est nox; tu præparâsti lumen & solem. Psal.74.16.

In cubilibus nos collocavimus, somnóque nos dedimus, & rursum experrecti sumus; quoniam in tua, O Deus, tutela latuimus. Psal.3.5.

O Deus, tu es Dominus noster; summo mane te quærimus, & supplices ad tuum auxilium confugimus. Psal.63.1. & 88.13.

Servi tui sumus, O Domine; ingenii lumen in nobis accende, ut tua præcepta intelligamus. Psal.119.125.

Monstrato viam, quâ nobis sit ingrediendum; ad te namque mentes nostras erigimus. Psal 143.8.

Institue nos, ut ea quæ tibi grata sunt faciamus; tu enim es Dominus Deus noster: nomen tuum sanctum dirigat nos in viam quæ deducit ad vitam. Psal.143.10.

Pſal.143.8. Effice ut benignam tuam bonitatem matutinis temporibus ſentiamus: in te enim poſitas omnes noſtras ſpes habemus.

Pſal.90.14. *Diluculò nos exple miſericordiâ tuâ: & præ gaudio voces effundemus, & lætabimur omnibus diebus vitæ noſtræ.*

Pſal.71.4. Tu enim, Domine, is es, cujus deſiderio tenemur; in tua fiducia ab ineunte ætate conquieſcimus.

Pſal.71.5. *Tuis ſubſidiis, ex quo primùm in lucem editi ſumus, ſuſtentamur: tu nos ex alvo materna eduxiſti: tuam laudem & gloriam in perpetuum celebrabimus.*

Pſal.59.16,17. De tua potentia canemus, tuam benignitatem primâ luce prædicabimus: tu enim noſtrum præſidium, perfugium noſtrum, noſtrum propugnaculum: tu Deus noſter clementiſſimus perpetuò extitiſti.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui ſancto:

Sicut à principio ad hunc uſque diem factum eſt, fiétque per infinitas ſeculorum ætates. Amen.

Matu-

GRatiam tibi, quantam maximam animi noſtri capere poſſunt, habemus, Deus Pater cœleſtis, qui nos ab omni præteritæ noctis periculo atque diſcrimine ſalvos atque incolumes uſque ad hodiernum diem conſervâſti; precamúrque ut hodie etiam atque perpetuò in poſterum ſalutis noſtræ defenſionem atque patrocinium ſuſcipere velis: & quemadmodum, diſcuſsâ noctis caligine, ſolis luce mundum omnem compleviſti, nos è ſomno excitâſti; ità & mentes noſtras è tenebris internis ignorantiæ in lucem vocatas, & è vitiorum ſopore ſuſcitatas, divinis radiis ſacroſancti Spiritûs tui, notitiâque dilecti Filii tui Jeſu Chriſti Servatoris noſtri, veri illius ſolis, illuſtrare digneris: ut ab operibus tenebrarum declinantes, omnémque vivendi curſum ad divinam verbi tui veritatem dirigentes, nos, ut in clara luce, atque in conſpectu tuo, honeſtè, juſtéque & ſanctè, ut diei filios geramus; tandémque ad beatiſſimam illam lucem in qua tu habitas, duce eodem Filio tuo Jeſu Chriſto, perveniamus. Cui tecum & cum ſancto Spiritu,, uni venerandæ majeſtatis Deo, laus atq; honor omnis in perpetuum debetur. *Amen.*

Pſal.3.5,7. & 4.9.
Pſal.91.tot.
Pſal.74.16.
Pſal.4.6. & 36.9.
Joan.14.26. & 16.13.
Act.26.18.
2.Cor.4.6.
Joan.1.5.9. & 8. 12.& 12.35.
Rom.13.12,13.
Eph.5.8,11.
Pſal.119.105.
Luc.1.74,75.
1.Tim.6.19.

Precatio matutina ſtudioſis accommodata.

MAximas tibi ex animis gratias agimus, Deus Pater luminum, bonorum omnium largitor, quòd parentibus patroníſque noſtris hanc mentem dediſti, ut nos eâ ætate quæ maximè flexibilis eſt, & ad optima quæque diſcendum opportuniſſima, in bonarum literarum diſ-

Jac.1.17.
Eccleſ.12.1,2,&c. Pro.22.6.

ciplinam traderent: ſuppliciter à te petentes, ne illorum bonam de nobis ſpem, noſtræque ætatis optimam partem, propter noſtram ingenii tarditatem, negligentiam, & inertiam, perire ſinas. Et quia noſtra vigilantia, induſtria, atq; ſtudium nihil ſine divino inſtinctu tuo proficere valent, dignare cœleſtibus tuis radiis mentibus ingeniiſque noſtris ità illucere, nóſque eo deſiderio & amore bonarum literarum, ſapientiâ atq; virtute afficere, eâque docilitate ad percipiendum, memoriâque ad percepta retinendum donare, ut in pueritia atque adoleſcentia noſtra bonis literis artibúſque, & virtutis præceptis liberaliter inſtituti, viri docti & pii, reíque publicæ atque ſanctæ Eccleſiæ tuæ utiles evadamus, ad ſanctiſſimi nominis tui gloriam amplificandam. Hæc à te, Pater cœleſtis, nomine unici Filii tui Jeſu Chriſti Servatoris noſtri efflagitamus, obſecrantes ut ea nobis ipſius causâ largiri velis: tibi verò, cum eodem Filio tuo, ſanctóque Spiritu, laus omnis & gloria perpetuò tribuatur. Amen.

Prov. 6. 6, 9. & 24. 33. Pſal. 127. 2. Joan. 15. 4, 5. Pſal. 4. 6. & 36. 9. 2. Cor. 4. 6.

Deut. 4. 9, 10. & 31. 12, 13. Pſal. 78. 3, 4. Matth. 19. 13, 14. 2. Tim. 3. 15.

Joan. 15. 16.

1. Tim. 1. 17.

MATUTINA PRECATIO
alia, ſcholis apta.

LArgire, Domine Deus Pater cœleſtis, ut divino Spiritu tuo afflati, & dilectiſſimi Filii beatiſſimíque pueri tui Jeſu Chriſti clariſſimum illuſtriſſimúmque exemplum nobis ad imitandum ante oculos præponentes, hoc pueritiæ atque adoleſcentiæ noſtræ tempore, nos totos ad bonarum literarum ſtudium & virtutem applicemus atque ad tuam voluntatem conformemus: &

Luc. 2. 46.

Eccleſ. 12. 1.

& ſicuti ætate progredimur, ità indies magis magíſque ſcientiâ, ſapientiâ, virtute proficiamus; Luc.2.52.
tum hominum piorum, tum verò tuam maximè cœleſtem gratiam atque amorem (in quo ſumma ſita eſt felicitas) nobis conciliantes atque conſequentes: idque per eundum Filium tuum Jeſum Chriſtum, Servatorem noſtrum, cui, unà tecum & cum ſancto Spiritu, honor eſt atque gloria ſempiterna tribuendâ. Amen.

PSALMI,
Admonitio Veſpertina & Nocturna.

Die ſi quis incedat, nihil offendit: quoniam ſolis lumen aſpicit. Joan.11.9.

At ſi de nocte ambulet, luce orbatus per errorem incurrit. 10

Hæc eſt damnationis cauſa, quòd lux mundo affulſit; homines verò tenebris potiùs quàm luce delectati ſunt, propterea quòd eorum vita flagitioſa fuerat. Joan.3.19.

Jeſus Chriſtus Dei filius lux eſt quæ in tenebris fulget, vera illa lux quæ omnes homines, qui in hanc vitam ingrediuntur, illuſtrat. Joan.1.5,9.

Progrediamur igitur dum ſuppetit lumen, nos nè nox opprimat: nam qui tenebris verſatur, neſcit quò ruat. Joan.12.35.

Incredu-

2.Cor.6.14. Joan.12.36.46. *Incredulorum peregrinum jugum nè feramus: verùm, dum lucem aſpicimus, luci fidamus, ut lucis ſoboles efficiamur.*

Joan.8.12. & 9.5. *Credamus in Jeſum Chriſtum Dei filium, qui mundo illuxit, ut omnes qui credunt in eum tenebris non jaceant.*

Qui Chriſtum mundi lucem ſequitur, è tenebris in lumen vitæ vocabitur.

Pſal.112.4. *Excitatur è tenebris lumen iis, qui caſtè atque integrè verſantur.*

1.Joan.2.9. *Qui ſe in luce verſari dicit, & odium lumen in fratrem habet, in tenebris uſque ad hoc tempus offunditur.*

10. *Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neque unquam ab eo peccandi occaſio offeretur.*

Iſa.58.10. *Si inopis atque egentis eſurieì miſertus fueris, luctúque & mœrore afflictum animum conſolatione ſuſtentaveris; tunc effulgebit è tenebris lumen tuum, erítque caligo tua inſtar meridiei.*

Hymnus Veſpertinus & Nocturnus.

Pſal. 92.1. *OPtimum eſt nos tibi, O Deus, confiteri, tuúmque numen precibus placare, &*

& divinum nomen tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissime.

De tua benignitate matutinis temporibus, & vespertinis de veritate tua honorificè prædicare. Psal.92.2.

Dum terra atque homines obscurâ teguntur caligine, tua, O Domine, gloria nobis illucescat: lumen tuum & tua nos veritas dirigant. Psal.43.3.

O Deus, qui jubes lumen è tenebris effulgere, illustra mentes nostras; & præfer nobis lumen cognitionis gloriæ tuæ in facie Jesu Christi. 2.Cor.4.6.

Accende lucernam nostram, O Domine Deus noster; illumina tenebras nostras, ut in conspectu tuo ambulemus in lumine viventium. Psal.18.28. Psal.56.13.

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, instar lychni semitis nostris; præfert lumen iis qui in tenebris & in umbra mortis versantur; vestigia nostra dirigit in viam pacis. Psal.119.105. Luc.1.79.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigito: nam sic pedes nostri à lapsu continebuntur, nè in flagitiũ aliquod dilabamur. Psal.119.35. & 56.13.

Penes te, O Deus, est fons vitæ; illustra oculos nostros tui vultûs fulgore, nè, somno Psal.36.9. & 13.3.

ſomno conſopiti ſempiterno, hoſtis noſtri dominatu premamur.

Pſal.17.13. & 56.13. Matth. 8.12. & 22.13. & 25.30.

Extrahe nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe vincula noſtra & eripe nos ab interitu: O libera nos ab illa caligine, ubi fletus gemitúſque fiunt, & dentium crepitus exaudiuntur.

Act 26.18.

Oculos noſtros aperi, ut è tenebris in lucem vocemur, & è poteſtate Satanæ vindicemur, & tibi, O Deus noſter, aſſeramur.

Ut peccatorum veniam impetremus, hæreditatémque adeamus cum illis, qui per fidem erga filium tuum Jeſum Chriſtum ſancti atque integri efficiuntur.

Pſal.3.6. & 4.9. Sic cubitum diſcedemus, nóſque quieti trademus ſecuri; tuo enim ſolius præſidio in tuto collocabimur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui ſancto:

Sicut à principio ad hunc uſque diem factum eſt, fiétque per infinitas ſeculorum ætates, Amen.

Preca-

Precatio Veſpertina.

DOmine Deus, cujus tutela eſt ſalus hominum, atque rerum omnium; quando nox mundum oppreſſit, corpora mox noſtra ſomno, quo nihil eſt morti ſimilius, reſoluta languidáq; jacebunt: nos totos tibi in tutelam tradimus, ſuppliciter orantes, ut à poteſtate malitioſorum ſpirituum, caliginis principum, qui ad nos fallendos in Angelos ſe lucis transformare valent, & à peccatis, tenebrarum operibus, atque aliis omnibus tum corporis tùm animæ periculis nos tueri & conſervare velis: atque totos nos ſopore opprimi, & quaſi ſepultos jacêre, aut mentibus interim noſtris caligine ità offundi non patiaris, ut tui nos oblivio capiat; verùm ut, corporibus ſopitis, animi vigiles aſſiduè noctes diéſque tibi intenti excubent. Et, cùm requies corpora ſimul atque animos noſtros ſatìs, quantum natura quæret, refecerit, craſtina aurora aptiores nos atque propenſiores reddat ad tibi ſerviendum in eo vitæ ſtatu quem nos tenere voluiſti, ad animarum noſtrarum ſalutem, noſtrorum proximorum commodum, tuíque ſanctiſſimi nominis gloriam, per Jeſum Chriſtum Servatorem noſtrum, qui, unà tecum, & cum ſancto Spiritu omni laude & gloriâ, omnibus ſeculorum ætatibus, eſt ab omnibus afficiendus. *Amen.*

Pſal. 91. & 146. & 147.
Luc. 8. 52. Joan. 11. 11, 12, &c.
1. Theſſ. 4. 13, 14. Eph. 6. 12.
2. Cor. 11. 14.
Eph. 5. 11, 12, &c.
1. Theſſ. 5. 5, 6, 10.
1. Cor. 7. 20. Eph. 4. 1, &c.
1. Theſſ. 2. 12.

Veſpertina Precatio alia.

OMnipotens Deus, cujus beneficio, ſicuti dies hominibus ad negotia obeunda illuceſcit, ſic

&

Isa.45.7. & 58.3. Eccles.5.11. & nox ad corpora atque animos labore & contentione defessos, quietè relaxandos atq; recreandos conceditur; supplici à te precatione petimus, ut quemadmodum nox tenebris omnia obscurat, ità & peccata etiam nostra illi dilecto Filio condonans, occultare, & ab oculis tuis removere, atque illorum memoriam sempiternâ oblivione delere velis: ut veluti corpora somno & requie reficientur, itidem animi nostri, misericordiæ tuæ fiduciâ à scelerum conscientia soluti, tranquillentur: atq; ità toti recreati crastino cùm dilucescet, reliquisque vitæ nostræ diebus experrecti, ad tibi serviendum excitemur. Et quando mors ipsa, à qua tam est tibi facile nos atq; è somno corporis excitare, imminebit, in spe lætissimæ illius resurrectionis (quâ corpora nostra ad sempiternum illum diem nullis unquam tenebris interruptum expergefacies) requiescamus, quando hæreditatis sanctorum in lumine participes reddemur, in cœlesti Jerusalem, beatissimâ illâ civitate, quæ neque Lucernæ, neque Solis neque Lunæ lumine, quo illustretur, indigebit; tua enim, O Deus, gloria illi illucescet; tuusq; Filius, Agnus ille, nostrum erit decus, ac lumen sempiternum. Ad quam gloriosissimam lucem, & regnū dilecti Filii tui, ut nos velis perducere, te per eundem illum Servatorem nostrum obtestamur, atq; obsecramus, qui unà tecum, cum sancto Spiritu, maximis & immortalibus honoribus summisque & perpetuis laudibus efferendus est atque celebrandus. *Amen.*

Psal.15.7. & 32.1. & 51.29. Isa.43.25. Ezec.18.28. Act.3.19. Col.2.13,14. Psal.127.2.

Luc.8.52,54. &c. Joan.11.11,25, 43,44.

Col.1.12. Gal.4.26. Apoc.21.23. & 22.5.

Col.1.13.

BRITISH MUSEUM 23 JU 74

FINIS.